

3 2 2 c

భూతయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక
సంపాదకుడు: విద్యాన్ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 9

రాజ్యం హింద్రవరము 1-6-1986

సంచికలు 14, 15

—* ఈ సంచికలో *—

1) చిత్రభాతము - నాటకీయత.	పేజీ 1
2) తాటకవధ ఘట్టము - శేనుగు రామాయణము.	5
3) సాంస్కృతికమార్గ చాటుకవిత్వము.	8
4) మరల నిదేల రామాయణం బున్నవో...!	11
5) జోలసాటలు - సాంస్కృతిక మాధుర్యము.	13
6) హరిక - పితృముఖం పే కాక - వితానధూన్ వల్లభుడు కూడ.	15

ఇది సాంస్కృతిక అంశం. దీనిని పాఠకులు, విద్యార్థులు, విశ్లేషకులు వైచిత్ర్యముగా, శ్రీ శివరంజని శతక
శాసనము, బా. రా. కథలు - కృష్ణ శాసనం ముద్రాపకం ఉంటాయి.

1, 16 వేగిలలో ప్రచురింపబడును.

చందా : సంవత్సరమునకు రు. 12-00.

విడిప్రతి 60 పై.

అర్థ సంవత్సరమునకు రు. 6-50.

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పత్రిక *
 సంపాదకుడు : విద్యాన్ బులుసు సీతారావు

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయ

గ్రంథాలయం

సమాచార సంఖ్య 655.....

తేదీ: 20/6/89

చిత్ర బారతము - నాటకీయత

- డా. ప్రభాకర్ పి. అన్నపూర్ణ -

కావ్య కావ్య అధ్యయన కావ్య సంస్థ
 గానము నాటకము ప్రత్యేక కల్పన
 ముగిసినది. నాటకమునందు
 కావ్యమును, కావ్యము కావ్యము
 పాత్రల వేషాన్నిగా అభినయించు
 ప్రత్యేక కల్పన మగును. అభినయమునందు
 యాదగా చూడగలము అభినయ
 ముల వేష ముగా కల్పన మగును.
 అప్పుడు కావ్యము నాటకమునందు
 నాటకీయత కలదు. 1

చిత్ర బారతమున నాటకమునందు
 (నాటకీయత కలదు) వేషమునందు
 చూడగలము:

నాటకీయత కలదు కల్పన కల్పన
 కల్పన, సంభాషణ నాటకము. నాటక
 కల్పన నాటకీయత కలదు. నాటకమునందు
 కావ్య కావ్యమున నాటకీయత కలదు
 కలదు.

1. నాటకీయత కలదు: కావ్యమునందు
 కల్పన కల్పనమును కొన్ని నాటకీయత
 విభజించుట కలదు. కల్పన కల్పనము నాటక
 మైనంత వరకు కల్పనమునందు వేషముగా
 గూడగలదు. కావ్యమునందు కల్పనమునందు
 గును. పాత్రకునకు విషయ జనించును. ఈ
 నాటకీయత కల్పనము ముఖ్యముల దండ
 కూర్పువలె నొకగాని నొకటి అంటిపెట్టు
 కాని మొత్తము కథను శోభాయమాన
 మునరించును.

నాటకీయత కలదు: కావ్యమునందు
 కల్పన కల్పనమును కొన్ని నాటకీయత
 విభజించుట కలదు. కల్పన కల్పనము నాటక
 మైనంత వరకు కల్పనమునందు వేషముగా
 గూడగలదు. కావ్యమునందు కల్పనమునందు
 గును. పాత్రకునకు విషయ జనించును. ఈ
 నాటకీయత కల్పనము ముఖ్యముల దండ
 కూర్పువలె నొకగాని నొకటి అంటిపెట్టు
 కాని మొత్తము కథను శోభాయమాన
 మునరించును.

ఈ కావ్యమున ప్రభుత్వమునందు
 కలదు. ప్రభుత్వమునందు మూడు, ప్రభు
 త్వమునందు మూడు. ప్రభుత్వమునందు
 మూడు. ప్రభుత్వమునందు నాలుగు కలదు
 మూడు కలదు. మొత్తము మూడు కలదు
 మూడు కలదు. నాటకీయత కలదు. ఈ
 కల్పన కల్పనము వేషముగా కలదు.

నాటకీయత కలదు - కల్పన - కల్పన
 కల్పన - కల్పన - కల్పన - కల్పన
 కల్పన - కల్పన - కల్పన - కల్పన
 కల్పన - కల్పన - కల్పన - కల్పన

నాటకీయత కలదు - కల్పన - కల్పన
 కల్పన - కల్పన - కల్పన - కల్పన

నాటకీయత కలదు - కల్పన - కల్పన
 కల్పన - కల్పన - కల్పన - కల్పన

నాటకీయత కలదు - కల్పన - కల్పన
 కల్పన - కల్పన - కల్పన - కల్పన

నాటకీయత కలదు - కల్పన - కల్పన
 కల్పన - కల్పన - కల్పన - కల్పన

నాటకీయత కలదు: కావ్యమునందు
 కల్పన కల్పనమును కొన్ని నాటకీయత
 విభజించుట కలదు. కల్పన కల్పనము నాటక
 మైనంత వరకు కల్పనమునందు వేషముగా
 గూడగలదు. కావ్యమునందు కల్పనమునందు
 గును. పాత్రకునకు విషయ జనించును. ఈ
 నాటకీయత కల్పనము ముఖ్యముల దండ
 కూర్పువలె నొకగాని నొకటి అంటిపెట్టు
 కాని మొత్తము కథను శోభాయమాన
 మునరించును.

విభజన కలదు - కల్పన - కల్పన
 కల్పన - కల్పన - కల్పన - కల్పన

నాటకీయత కలదు - కల్పన - కల్పన
 కల్పన - కల్పన - కల్పన - కల్పన

నాటకీయత కలదు - కల్పన - కల్పన
 కల్పన - కల్పన - కల్పన - కల్పన

నాటకీయత కలదు - కల్పన - కల్పన
 కల్పన - కల్పన - కల్పన - కల్పన

నాటకీయత కలదు - కల్పన - కల్పన
 కల్పన - కల్పన - కల్పన - కల్పన

నాటకీయత కలదు - కల్పన - కల్పన
 కల్పన - కల్పన - కల్పన - కల్పన

నాటకీయత కలదు - కల్పన - కల్పన
 కల్పన - కల్పన - కల్పన - కల్పన

నాటకీయత కలదు - కల్పన - కల్పన
 కల్పన - కల్పన - కల్పన - కల్పన

నాటకీయత కలదు - కల్పన - కల్పన
 కల్పన - కల్పన - కల్పన - కల్పన

అందగును పునర్జీవితులగుటతో కాశ్య నాటకిము సహస్రై నొంగును.

ii. సంభాషణ నిర్వహణ :- కథ యందు 'పాత్రలు' ప్రధాన భూమికను నిర్వహించును. పాత్రలకు సంభాషణ చాతుర్యము అవసరము. ఈ పట్టున పాత్రోచిత సంభాషణ కథను తీర్చి దిద్దును. కవి నేర్పును బట్టి పాత్రల సంభాషణ యుండును. పాత్రల సంభాషణను బట్టి శ్రవ్య కాశ్యము దృశ్యకాశ్య గౌరవము నందగుచున్నది. చిత్రభాగము నందు పాత్రల సంభాషణ క్రమముతో పలుపోకడలు గలవు. ఈ సంభాషణ శిల్పము కాశ్యమున నాటకిముగి సూపించిచినది. ఇందలి సంభాషణములతీరులు:-

1. స్వగతము :- తనలో తాను మాట్లాడుకొనుట, నిన్ను చెప్పెద ననెడి శ్రీకృష్ణ ప్రతిజ్ఞను నానిగి దెలిసింపగా వినిన చతుర్థుడు కథాకాంక్షుడై తనలో తాను చింతించు నవసరమున ఈ 'స్వగతము' గలదు.

ఏటికి వేటబోయి తిరు
నేటికి మాయపుఁ దేజంగంటి? నే
నేటికి దానిఁ బట్టి కొన
నేటికి నెక్కితి నిత్తెలుగు నా
నేటికి వచ్చె నివ్వెడిక

నెవ్వని పాదము పట్టికొంగ నీ
వేటయు నన్నుఁబొందు పృథ
వీపతిభంగిఁ గలందె నైనమా! 65.
ఇంకను - 1-38; 2-46, 47, 48.
3-42, 66.

2. నుత సంభాషణ :- తమ కాశ్య గ్రథము ఇతరులను వినియోగించుకొను సమయమున నానిని పొగడుట.

తుల్యుని తపమునకు విఘ్నమును కలిగించుమని దేవేంద్రుడు ముచ్చఠాదులను దిలిపించి, మన్మథుని పంక్రమమును పొగడు పట్టున ఈ నుత సంభాషణము గలదు.

హరి హర కమల భవానుల
సగప గొనక నాను నీకు సాహస్యమునీ
శ్వసులను జముందు దనఁగా
సగకా నోకాంతి కాన్యసంభవ తలఁచున్.
2-83

ఇంకను - 2-78-82; 2-83-92.

3. అనునమాత్యకియ :- అన గీదాయు. అలిగిన ప్రేమనీని ప్రేయకు ముజ్జగించి, ఆమె అంకితు కాగుమును అంగి తెలిసి కొనుట. పాలోమి యొకరించిన ఆహ్వానమునకు క్రుంగుదున్న సత్యను సమీపించి, క్రిష్ణు డామె గు లు తాదామును అడగి వెదకికొను తావున నిట్టి సంభాషణము గలదు.

హం యగ్గామినిఁ శో కచ్చి యను నీ
వంశంబు శాన్యాత్మవై
పరదాపండుఁడ నందె నేమి నెచు నూ
పాలోమి కల్పించి? యె
దళికిం బేమియుఁ జేయనో ముచ్చటి కాం
దెత్త నమ్మ నగ్గాం గో
హరిగన్నమ్మయు గావవింపనొకొ నె
య్యం గొప్పఁగా నానిని?
- అని క్రిష్ణుడు సత్యుని అనునయించు నాడు.
6-112

4. ఎత్తిపోడుప :- పోతన చెయుదు మాట్లాడుట. క్రిష్ణుని పరాక్రమమును అక్రూరుడు చెప్పగా పినిన సు.నొక్కనుడు క్రిష్ణుని విషయమై పోతన గా మాట్లాడు వచనమున నొక గలదు.

ఏమేమీ హరి శూరుఁ డంటి నిజమా
నే యాజరాసంధుఁడు
గ్రామ ప్రక్రియ, జుట్టికొన్న, ముమున్
దర్పింబు డిందెనె సమి
శ్శీమం గా మననుండు ద్రోల గుహఁ బొ
చ్చెన్ జూడఁగా నిన్నఁగా
నా ముంజేతుల కంకణములకు న
ద్దంబే యక్రూరకా!
ఇంకను - 6-63; 6-140.

5. ఏకత్రసంభాషణ :- ఎనుటి వారి జవాబు నాశించకయే మాట్లాడుట. మూగూ శూరము వశగోపించిన నతు నినుని సమీపించి.. నాగు డాతనితో 'శూరము యొక్క విచిత్ర గమనము' నకు కాశ్యమును తెల్పి నేడునే నిష్క్రమించును. ఇటు నాగుడు రజునుట్లాడుటకు ఆశకాశము నీయకుండ వెడలిపోవుటచే దీనిని 'ఏకత్ర సంభాషణ'గా పేర్కొన వచ్చును.

నా గుఁ డెగుఁచి గని
నాగున కట్లను నో మహేశ యా
హుగ మిట్లు నిన్నుఁ గాని
కమ్మట యొందు విశ్రాంత గాగు బ్బి
గాగుకు నెక్కి కృష్ణ భు
కంఠుల నన్నిటిఁ గాదు కాదా
గాగుల నేర్పు నింక నొక
కాదు గన్నక పచ్చి మింతయున్.
3-39.

6. గోపనపుంజయ :- ఎనుటి వారి మాటలను విని కన్నపెట్టుగా కోపముతో మాట్లాడుట. ముగ్ధునిగా వచ్చిన గోపనపుంజయదా సక చంద్రుని సమీపమునకు. కన్నుని మూలకు గోపించి. వీరగోపనముగా ముసంగించినాడు. దానికి కోపించిన క్రిష్ణుని గోపనపుంజయ గా భాషణ చేసెను:-
కోకిల ద్రోక్క న భుజ గేండు వీరకపటలు
కునచి పెళికిన నీగింబు కొద సుహృద్దీ-
దండ తాడన కునెన్నో పుండనీక
కంగఁ గన్నుండు గోపించి పలిక నిట్లు.
6-167.

వినుడీ మున్నొక్క నీకు
కనులంపెద నంటినిపుడుధర్మతనయు నొ
క్కని డించి సంగర స్థల
మున నందఱు ద్రుంతుఁ జక్రమునఁ
జిత్రముగన్. 6-168

7. రహస్య సంభాషణ :- సంభాషణ రహస్యముగా నుండుట. కన్యగనే ఉమా కన్య గర్భమునుధరించినదను విషయమును

తెలిసికొనిన అంతఃపురపరిచారికలు బాటలు నితో ఏకాంతమున సంభాషించు తావున ఇది గలదు.

భానుని కరములకున్ సీమ
భానునిక రములకుమంద పరమనకుంజాన్
రాని భవద్భాసున ర
క్షానాయక యుగకు నిపుడు మాతేర్చుడి
యెన్. 5-1-2

8. కుశల పూర్వకము : ఎవరో పాత
కేసుమునుఅడిగి తెలిసికొనుట ముఖ్యమై.
అందును కార్యాధ్యక్షులు కచ్చిరపుమే
జొలుత కుశల ప్రశ్నల యుపంత ము
డుట సహజము. అందుగాగో కచ్చిన
అక్షరము. గృహము కృష్ణాదుల కేసు
సహజములును వేరు వేరున లక్షణ
తెలిసికొనుట సంప్రదాయము.

కాటన్ సేను మే సేకర న్యుదమే సా
త్వకాన్యం ప్రత్యేకము
పరిణామందున నున్న వాడ న పరమేశ్వర
ప్రకృష్టమునకున్ సాంబడున్
దరుడున్ వెదమునోరే తెలంగును నేమో
గృహజీవన్ లెస్సయే
రకణీ సంఘము సంసారమునక ని
ర్వహణ కర్తవ్య నే - 6-1-3

iii పూర్తి స్వభావోన్మీలకము : గురు
లను స్వభావములకు తెలిసిన విధమున
పూర్తియై ఆయా గుర్తులు లందు నీనమే
కథను నిర్వహించు కలెను. అప్పుడే
కాశ్యమునకు సజీవకర్తవ్యము కలుగును.
పెద్దన ప్రకరణములు, రామ కృష్ణుని
నిగమకర్తవ్య తత్వము, సత్యభామ సూర్య
సుగాత్రి, మున్నగు పాత్రలు నేటికేను
సజీవములై నిలిచిన కనిన ఆయాపాత్రలను
వారు చిక్కిగా నిర్వహించుట కలననే,
చిత్రభాగమునందు శ్రీకృష్ణుడు, చితుర్థ
నుడు, ధర్మరాజు, అర్జునుడు ముదలగు
పురుషపాత్రలు, శశీదేవి, సత్యభామ,
ఉపాకన్య, గంభ, చిత్ర రేఖ అను స్త్రీ
పాత్రలును గలవు.

మనకు పాత్రలలో చతురముడు చి
స్యగణీయుడుగా తీర్చబడినాడు. ఇతే
పాత్రల గీటుమీది గలకాణముల నానందు
అయి వినుటలో నాతని జ్ఞాన కౌశ్యతక
మకము, సామర్థ్యముని అడుగు గాడు
లను నాంధ్ర నాపమంత్రులన గుఱుని
కడంపినాడునుకొక మును. స్త్రీపాత్ర
లలో చిత్రభామ 'సనిపిల్లకలె' అనాము
కరమున ప్రతింజనమే ముగించుట దగు
దు.

చిత్రభామ నిలగా నున్న మనస్సు
కొనిన చిత్రభామను కందలి నానంద
లను ముల సమన్వయమును పొందుచును.

నానందము నాందీ ప్రస్తావనలలో
ప్రకటించుచును. ఇప్పుడేకనా స్తుతి :
మృత్యుకర్త ప్రకటించి పద్మము పట్టుచును
మృత్యువును.

అప్పుడు మన పాత్రజాత కలిత
స్వభావ కథలందు వే
పాత్ర మోసాణి ప్రభానుచి సా
కాంక్షలు చుద్యద్దయా
నిగమ కృష్ణునిగొను గుణా
శిక్త ముది నాంధ్రోసిధ
ప్రాంతమునగ్గతి బద్దన ప్రభు సమ
ప్రకటించుచుం జేయుచున్ పి. 2

ఇందు వేవంటి మాలి మణి ప్రభానుచి
సాంధ్రోసిధుడు ఉద్యద్దయా శిలన్ ...
సమయ శ్రీయునుం జేయుతన్' అను
నాకర్తవ్యమున నాందీ లక్షణమును కావ్యాను
సూచన సూచించును. చిత్రభాగం కాశ్య
మున ముందు ముందు దేవేంగుడు. ప్రహ్లా
దాశ్వనుడు ముదలగు దేవగణములు
ప్రకృష్టముని వేచియుం వేదగో గౌరవ సంప
న్నమున గీటుమినించి. ఆతనిని నుతించుట
గలదు. ఇటు 'దేవంటిమాలి మణి ప్రభాను
చి సాంధ్రోసిధుడు గలదు. ఇటు 'దేవంటి
మాలి మణి ప్రభానుచిగ పాంధ్రోసిధుడు'
విష్ణువు అనుటలో ఆ అర్థము స్ఫురించు
చున్నది. తరువాత 'ఉద్యత్ దయా
శిలన్ ... పెద్దన ప్రభు సమగ్ర శ్రీయు

నుంజేయుతన్' అను వో శ్రీకృష్ణుని దయా
కలన సుగురున మహారాజు, వాండవులు,
కావములు. మనస్సులగుట. వారు సమగ్ర
శ్రీయునులు. వే వారి నానందాజ్యములను
వేడుట అను అంత ము స్ఫురించుచును
ఇం నాంధ్ర. ఆకస్మిక ముగించు నున్నది.

ప్రస్తావన : 1. గురునాథ కిని గురించి
ఆతని కృతిపతిని గురించి ప్రస్తావన
గలదు. ఇందు కవి కృతిపతి కంతమును
కల్పించుచు 'మగ్గురచిత కాశ్యకన్యకా
కంఠ ములక ము' అను చానం బగు
దడిను కంఠకవయ (1-2) అని
చేర్చుచు నాడు.

దీనిని ప్రస్తావనగా చేర్చిన కచ్చును.
'సూర్యాచార్యుల ప్రయోగముతో కవియే
సూర్యార్థుడుగా సూచించు. తరువాత
సూర్యుడు. శుక మోస ఈ కథను నడిపిరి.

అప్పుడను పరిపరణకర్తగా నా
మొదలైన మూడవ చిత్ర భాగం తయరు మహా
పురాణంబునకుం ప్రాంగం బెట్టిరనిన
...అనుటలో సూర్యార్థుడు కవియే
యగుచున్నాడు.

కాశ్య ప్రాంగం మనగల నాటకచ్చా
యలు ఇవి. నాటకమున ఇతి వృత్తము
పంచ సంధులచే విభజితము. 4వ పంచా
కము. పంచాంగ ప్రకృతుల కల మక వలన
వచ్చుచును.

పంచాంగము ఆ ప్రకృతులు సంధులు
1. ప్రాంగం ము దీజము ముఖ
2. ప్రయత్నము బిందువు ప్రతిముఖ
3. ప్రాప్త్యాక పవాక నిర్భ
4. నిరుత్పాప్తి ప్రకర అవమర్శ
5. ఫలాగము కాశ్యము నిర్వహణ

1. ముఖకంఠ:- ప్రస్తావన ఫల ప్రాప్తిని
గురించిన దీనినుగుండును ఉత్సాహము
ప్రాంగంధము. ముదల కొంచెముగా నాట
బడి, రెండుపది పలు విధములుగా విస్తరించి
ఫలాగసానముగా నుండునది. దీనిని
నానాగ్ధి గ్రహసంభవ మగు దీని సమర్థులై

కావ్యమునం చెచ్చట జరుగనో ఆ కథా భాగము ముఖ సంధి యనబడును.

కావ్యములో మీర అద్భుత రస సమ్మేళన మున్నపుడు బీజ, బింగు, కార్యములు మీర రస సంబంధముగను, ఫలా గమము అద్భుతరస సంబంధముగను నుండును. చిత్రభాగతము నందు నాచుకుడు ధర్మజాడు. ఇందలి ప్రధాన కార్యము శరణాగత రక్షణము. కావన బీజము తన్మృతి ముగ నుండ వలెను.

అప్పుడు చతుర్థినునకు అభయ ముగి, ధర్మజాని యొద్దకు తీసికొనిరాగా అతడు ఆరాజును కాక బూనుట ఇందలి బీజము. పాండవ కౌరవుల కిలముకి కు కాణమును తెలిసి కొని రమ్మని శ్రీకృష్ణుడు అక్రూరుని హస్తినాపరిక పంపెను. అక్రూరునితో, చతుర్థినుని విషయమై ధర్మజాదులు సంభాషణ గావించిరి. అది శరణాగతరక్షణమునకు సంబంధించినవై కావ్యము నందలి ప్రధాన కార్యమునకు ప్రారంభముగా చెప్పబడినది.

బీజాంధములు నాయకుని యందు గల వని చెప్పవచ్చును. ఈ ముఖసంధి యందు ప్రధాన వాక్రలన్నియు ప్రత్యక్షముగనో, పరోక్షముగనో, వచ్చినవి. ఇది నానాసాశ్రయము.

2. ప్రతిముఖసంధి:- ఆవాంతరి సంఘటనలచే ప్రధాన ఫలమునకు ఆటంకము లేకుండునట్లు చేసి, ప్రబంధ సహస్తి పర్యంతము నిలుచునగి ఓండువు. ఫలప్రాప్తి ఆగోచరము కాగా తత్ఫలార్థమై మిక్కిలి ఉత్సాహమును చూపుట ప్రయత్నము. ముఖసంధిలో నిష్పన్నమైన బీజము కాశతరములచే మగుగుపడనచో ఆబీజమును మరల సుస్పృష్టము చేయు కథా భాగము ప్రతిముఖసంధి యనబడును.

అక్రూర రాయబాగము ధర్మజాదుల శరణాగతరక్షణ కర్తవ్యమును గురుకు

తెచ్చినది. ఇది బింగువు. వెంటనే జరిగిన సహజభాగము కథకు ఆటంకము గొల్పకుండ కాంక్షచరిత్రకై నిర్దేశం పబడినది. ఇటు దీనిని 'ప్రయత్నము'గా పేర్కొన వచ్చును.

3. నిర్వహణసంధి:- పరాక్రమ ప్రధాన ఫలమున కుపకారకమై ప్రబంధాంతము కలిగి నిలుచునగి పతాకి. ఫలప్రాప్తి మూలప్రాసాదముగి గోచరించినచో నా ప్రాప్త్యాశ యగును. బీజమున కున్నాటనము ప్రాప్తి. అప్రాప్తి. అన్వేషణ ఉండు కథా భాగము నిర్వహణ యనబడును.

ధర్మజాదులు సహజభాగము తమ పక్షమున రాయబాగిగా శ్రీకృష్ణుని యొద్దకు పంపిరి. పాండవులు శ్రీకృష్ణునితో తమకు గల మైత్రిని మోసగి రిందుకొని అతడు తమ మాటను మన్నించి, వైరిని నడచి నేయునా లేక. విన నచనము తప్పరాదను భావముతో యుద్ధము చేయునా అను ఆలోచన విషయములో వైద్యభావముతో నూగిసలాడుటను 'ప్రాప్త్యాశ' గా చెప్పవచ్చును. ఇందు పతాకి వృత్తాంతము లేగు.

4. ఆశమగ్నసంధి:- కేవలము పరాక్రమ ఫుట్టి మధ్యలో నిష్క్రమించునది ప్రకరి. ఉపాధు సంపత్తిచే ఫలప్రాప్తి నియతముగా భావంప బడుట నియతప్ర. కోపముచే గాని, వ్యసనముచే గాని, మిక్కిలి ఆకాంక్షచే గాని నిర్వహణలో ప్రకాశించిన బీజమును గురించి పర్యాయించింప బడు కథా భాగము ఆశమగ్న సంధి యనబడును.

చిత్రభాగతము నందలి మూడు ఉపకథలు శ్రీకృష్ణుని శౌర్య పరాక్రమములను పేర్కొనినవి వీటిని ప్రకటి వృత్తాంతములుగా పేర్కొనవచ్చును.

సహజభాగము రాయబాగము తరువాత శ్రీకృష్ణునితో యుద్ధము తప్పనిసరి యని నిశ్చయ మగుట నియతప్ర. అంతియే గాదు. అందు 'ధర్మజాని తప్ప నందరను సంహరింతు ననెడి' శ్రీకృష్ణుని మరయొక ప్రతిజ్ఞ కలన యుద్ధము లెప్పని సరి యని తెల్ల మగుచున్నది. నియతప్ర పుష్టాశ్వాసమున గలదు.

5. నిర్వహణ సంధి:- ఫలసూప మగు ఆధికారికి కష్టమును సంపాదించుట కుపయోగించు ద్రవ్య గుణ, క్రియాది సమస్త సహకారి కర్మము కార్యము. ఆశించిన ఫలము సంపూర్ణముగా కిథంతయున సిగ్గించుట ఫలాగమము.

బీజవంతములు, నానా భావోత్తగములు కమన ముఖాది సంధిని ప్రారంభి ద్యవస్థా ఫల నిష్పన్నముగి కథా భాగమును నిర్వహణ సంధి అనబడును.

కౌరవారాధన క్రింద ధర్మనిర్వహణార్థము కుగి శ్రీకృష్ణున వారిడనానులకు శ్రీకృష్ణునితో యుద్ధము సంధిపించుట కార్యము. కన్యాంతయున ఈ ధర్మము ఫలమగుట ఫలాగమము. యుద్ధమున మోగించిన వాళిందగు నిరగి బ్రతుకుటతో ఫలాగమ మద్యుత రస సంబంధమై యల రారనది. ముఖసంధిలో నాటబడిన బీజము నిర్వహణ సంధిలో ఫలించినది.

ఇట్లు ఈ పంచ సంధుల మూలముగి కథాభాగముల మధ్య సమితి సిగ్గించినది. చిత్రభాగతము దృశ్యకార్య లక్షణ గిట్టిత మగు శ్రవ్యకార్య మయినది.

1. నిర్వహణోత్తర రాయబాగము (పీఠిక) వాటిబండ, మాధవరాయశర్మ.
2. పచ్చుంజు. సీతా గామయ్యగారు - చిత్రభాగత నాటక ప్రదర్శనము. కాళ్ళకూరి హనుమంత రావుగారు - 'పచిత్ర భాగతము'.

తాటకవధ ఘట్టము - తెనుగు రామాయణము

(రంగనాథ రామాయణము)

- 13 శ్రీవాద కంకట పర్వము.

హస్త్యక రామాయణము అప్పురి ప్రవాహము వంటిది. ఇందు స్థలభేదముతో సంబంధము లేక సౌందర్యమింప గ్రహించినను అప్పురి హస్త్యకవ్యాసమే. అది కవి మహర్షి యైన హస్త్యక నోటినుండి వెలువడిన ప్రవీణ హస్తా వేదవాక్యమును అతిమోక్షగాను, వికారముగాను నామము తెనుగునకు తేదవచ్చిన ప్రమాదమింపిన మహానాథుని తొందరపడలను. అయినను వాటిలో ఎక్కడను పూర్వగా కృతకకృత్యముల వారు కాదునుట అనువాదమునకు చిన్నపని కంటి గించుచుండుగాను. హస్త్యక రామాయణము వేదవాక్యమును ప్రతిపాదించు ధ్వని గొలుపుచును, హస్తాకాశ్యము, వేదములను నివృత్తితోనో, కల్పవృత్తితోనో గాచింపబడిన కావ్యముల మాలాకావ్యముల నెనుట నిరసన గలది.

తొలి తెలుగు రామాయణము రంగనాథ రామాయణము. దీనిని హస్త్యక రామాయణముతో పోల్చి అవనుగాదనుట సముంజసమైననూ కాకి పోయినను మూల కావ్యము నెనుట నిరసన గలది. దనుట వాస్తవము. అనేక అనేక సానపద కల్పకములతో నిండిన బుద్ధాగ్రాణ్డి గొననము గొనబోగలము పట్టి పాపన శ్రద్ధ మాలాధ్వనులను అనువాదమునకు తెచ్చుటలో ప్రదర్శింపలేదు. అట్లని రంగనాథ రామాయణమున మెచ్చుకోలు నకు తగిన విశేషములు లేవని గాదు. ఈ దృష్టితో తాటకవధ ఘట్టము నందలి కొన్ని విశేషములను పరికింతము.

దశగుని కర్షణ విశ్వామిత్రుడు వచ్చి నాశు. ఆనందవర్షమున దశగును రామాయణ పరివాహమును గూర్చి పునాసించు సందర్భ ఆలోచించుచున్నాడు.

దశగును దశగుని

ప్రేమాంబుల ప్రాణాం ప్రతి

పురిగూహున కల్యాణము

హస్త్యక రామాయణమున

అన్ని వేళ కల్పనలో అంకితమింపిన హస్త్యక లేదనుట నిర్వహణము. విశ్వామిత్రుని వేరు చెప్పగానే చుట్టూన్న దశగునులను తీసుకొనిపోవుటాక, అయే చుట్టూ పక్షము వచ్చును. కాని విశ్వామిత్రుని రాకలోని ఆంతర్యము ముఖ్యము కానేకాదు. అది యొక ముఖ్యమైనది. దశగునుల ప్రాణములు దశగునుల నేల కనరింపింపింపి చూపుచు జూగినది. ఇది రావణుని వధకు భూమి కను సిద్ధపడుట వలన (1) సుమాలక్ష్మి వీలగుచుండునని రాముని చేరికల సంగతులు. ఆందుకు సంధానకర్త విశ్వామిత్రుడు. కనుకనే దశగుని హస్త్యకమున పుత్రనివాహ ప్రయత్నము కలుగినది. విశ్వామిత్రుడు వచ్చుటకు వచ్చుట జరిగినది. ఆ సమయము విశ్వామిత్రుని కల్లు తెలిసిన దని ప్రశ్నింపరాదు.

కస్య చింతయ హాసస్య

మంత్రి మధ్యే మహాత్మనః

అధ్య గచ్చి నృహాశేనా

విశ్వామిత్రో మహామునిః

రంగనాథ రామాయణము వాదమున
'విశ్వామిత్రుడు కల్లు కచ్చి నిలుపుటయు'

అని చెప్పబడినది. ఈ అనువాదము హస్త్యకముని గూర్చి చెప్పబడినది. కాని మూలమున కచ్చివాదము మహాతేజము. మహాముని చూచి హస్త్యక కావ్యము. దశగుని కర్షణ మున్న నానందరిలో (2) రామ కర్షణమును గ్రహించిన హస్త్యక కర్షణ విశ్వామిత్రుని హస్త్యకమే. అందుకు చాటికె (3) హస్త్యక లేదనుట హస్త్యక నున్నది. ఈ ఉపాహాసములలో విశ్వామిత్రుని రాక యజ్ఞ కర్షణ మున్నతో అన్యభాష మోజనమును కూడయున్న దని తెలియుచున్నది.

దశగును కర్షణ సమేనుడై విశ్వామిత్రుని కనులేగి ఆతనిని ఆహ్వానించి, అతని పాత్రానుల నిచ్చినాడు. అంత విశ్వామిత్రుడు తాను నిర్వహించుచున్న యజ్ఞ విషయమును ప్రసక్తించి యజ్ఞ గర్హస్థుల శ్రీరాముని పంపు మనును. మూలమున నిట్లున్నది.

స్వపుత్రం రాజ శాస్త్రుల

రామం సత్య పరాక్రమమ్

కాశిపక్షధరిం శూరం

శ్రీష్ఠం మే దాసు మహాసిః

శక్తో హ్యేష మహావీరః

గన్తేన స్వేన తేనా

రాక్షసాయే వికర్తా

ప్రేమా మపి వినాశినా

శ్రేయ శాస్త్రస్య ప్రాసాదము

సహాయాపం న కంఠము

ప్రయాణాయ మోకానాం

యేన భ్యాసం గమిష్యతి

ఇందు విశ్వామిత్రుడు మూడు మాటలు చెప్పి యున్నాడు. అందొకటి రాముడు సత్యపరాక్రమము. ఇది ఒక చిత్ర మైన మాట. రామాయణమున రాముని పేరు

వాడబడిన గూడు. ఇచ్చట సర్వపరా
క్రమ నకగా పరాక్రమ ముండుట సత్య
మని అర్థము చెప్పట గాదు. అనగమునకు
నవ్వమి చూపిన పరాక్రమమునకు తిరు
గుండ దునిమి భావము. మిది యొక
విషయము. ఏక శీలమునోను సహారంప
సముద్రమిదు. అది గూడునిది చెప్పక
తేజము. ఆకెప్పుడేమి సెనుని తొనును తెల్ల
అంధ భూతులు కాక పుట్టను. ఇంక
మాడక గూడు తొను నామునకు పోయి
కలిగిండు ననియు. అంగువలన గాముతు
ప్రియోక భాగ్యుని దగననుటయు చెప్పబడి.
నిజమునకు అదిక కథ గామున కంపటి
భ్యాతి తెచ్చునట్టి గాము గాని విశ్వామి
త్రుని కలన సేనా దివ్యము జరిగి
నున్నది. అది గామునకు భ్యాతి నిమిష
టిది. ఆముల నే పు మేర్పక దత్తమో
సర్వాస్త్రములు క్రీడమున కొనగి
నున్నాడు. ఆ బలము గాకను వధకు సహ
కరింప నున్నది. ఈ భావము నంపెను
వ్యాకృత ముగాడు శ్లోకములలో కర్మకర్మ
ముగా సూచించినాడు.

‘అనఘ రాముడు బాలుడను ముహూర్త
మనఘ నపుత్రకుండును అంధ ముడును.
క్రితుక్తి క్రితుమూర్తి క్రితుభాగి భోక్తి
యతడు అంకాధిప్య దురసి మైత్రు
మతుల శాస్త్రాస్త్రంబు లతని కే నిర్దు
నతనిచే గ్రతుక క్రితు హాస ననుడు’

ఇది మధ్యగడ్డ యనువాదము. పై
మూల శ్లోకముల భావము ఇచ్చిరి
వాచ్యము చేయబడినది. దీని కలన కావ్య
శిల్పమునకే ఉండు గెండు అంపములు
వాటిల్లు చున్నవి. విశ్వామిత్రుని చూడు
లలో దశరథుడు రామరత్నమును గ్రహించి

చిన వాడు కాడు. కనుక నే పసి బాలుని
పంపాల నని గాముని విడుపు మని విశ్వా
మిత్రుని బలిహరినాడు. ఇది వాచ్య
ముగ ద్వైతను దశరథుడట్లు సురక్షించె
ననుట దౌచిత్య మని పించుకొనదు. ఈ
అంపము అనువాదమున కలదు. అంధ
వాచ్యము. దత్తన విదప సుముని కి భా
గ్యము చేలన సునిపించుకొనును.
మూలమున ప్రాశ్నోక్తియు నూడవగిన.

‘అనఘ వేద్య ముహూర్తాదం

రాముని సర్వపరాక్రమము

కశ్యపేన పి మహావేదా

రేవతే రేవతి పితా’

రాముడు కశ్యప తేజము ననినాడు.
మహావేద్యాగ్రుడ కశ్యపనకే తేజము
ననినాడు. ఈ వేద్యాగ్ర పితాము దైవ
గావించి యున్నాడు. ఆనగా రేవతి
స్వము దశరథునిది తెలియ దని దత్తమి
చున్నది. అట్లని వాచ్యముగా చెప్పెను
తెలిసికొన గల దని భావించుచును.

‘అప్పటికి నును నా కండ్లు క్రూరులు అట్లు
నా దుని మూలము.

‘అంధ సాదశకర్మమే

రామో రాశకర్మమేన

న యుద్ధ సామ్యపా మన్య

పశ్యాను ...’

‘అనువాదమున ...

‘పనియు సైన్యంట్ల ప్రాయము వాడు’
అని చెప్పబడినది. రాముని తీసుకొని
పోవుట రప్పనిచో సైన్యముగా తాను
గూడ వెనుకవత్తు నని దశరథుడు చెప్పి

నటాల మూలమున గలదు. అది అనువాద
మున విడువ బడినది. మూల వర్ణనమున
నొక విశేషమున్నది. విశ్వామిత్రుని
క్రీడముని కొనగి పోవు అత్తినంప
దశరథుని సర్వశైన్యముల కన్న మిన్న
అం గురుగి క దశరథుడు వెంట వత్తు నని
నాడు. విశ్వామిత్రుడు మువ్వేరించినాడు.
ఈ భావము అనువాదమున విడువబడుటచే
అనువాదము నందలి స్వనియు అంపించి
నది.

అంధుడ నట్లుని గుహకేతమున
రాముని పంపిండు దశరథుడు దుంగిరించి
నాడు. అంధుడైన రాముని నాడు
రాముని ముందుగా దత్తము
లని చెప్పి రాముని సైన్యము నందలి
అంధుడైన రాముని గూడు.

‘అంధ కర్మము కలన సామ్యకేతము
దశరథుడు రాముని సర్వమున దిశ
సాలభావము నొంది సైన్యమున
ముందుగా సేన నుకటించి
చిప్పిరికిటి సైన్య కర్మ లుండు
నిచ్చికి యుద్ధ లుండు కలనమున
పుణ్యా కలనంబు పూర్వంబు అని
మన్య ప్రాయమున పుణ్య సామ్యమున
గ్రహ పుణ్యము సేసి కిమిమి కర్మ
మిమి భాగముములు మనసాగ నిచ్చి
యెడల గాన సామ్యమును సామ్యండు
అని దీక్షనట్టి దశరథేంద్రుడు.

అనంగి కథా భాగమున బల, అతి
బల విద్యలను రాము లక్ష్మణుల కిచ్చెను.
అంత్రుని నాగు సరయునాదీ తీగమున విశ్ర
మించిరి. తెల్లనాగెను. అంధ విశ్వామి
త్రుడు.

‘అయోదయంబయ్యో నన ఘాత్యులార
నిరుపమ పూర్వాహ్లా నిత్య...
శలయు సేవంబులు నగునె గానియ.
శలయును పోల్కొనక శలయు నిరసన
దీని మాలయున చూడొన.

కౌశల్యా ముస్సూలము
పూర్వా సంస్కృత ప్రకర్తవే
ఉ తిష్ఠ నరకాస్తల
కర్తవ్యం హి హింసాకమ్

మూలము కంఠం గాననీయము అను
వాదమున వ్రాసెను. అకమల్యులారా! అను
మాట ‘కౌశల్యా ముస్సూల’ అను పదార్థము
అనుబంధము కలదు. అది మన
కౌశల్య సంస్కృతమునకు ముద్రాదా
కౌశల్య సంస్కృతమునకు వెలువడిన
భావమునున్నది. అందుచే నిమిత్తము
నకు ఆ కంఠం నమోదుకొనెను. అందుచే
కౌశల్య సంస్కృతమునకు ప్రాంతము
ముని అకమల్యుల కర్తవ్యము కలదుమన
యున్నది. అది కలదుమనము కౌశల్యా
ముద్రాదా మి అక్కర్చుడేర్చుననుట కను.
‘ఇచ్చెడు’ పూర్వ సంస్కృత ప్రకర్తవే.
అను పదార్థము మాలక్యము’ అందుకను
పూర్వం పేర్కొనెను. అది మనము
సాక్షాత్తమైనది. ఇప్పుడు ముస్సూలమునకు
నవారంబు నాంబులమును మునుపటి
నాము. కనుక అది మునుపటి పూర్వసంస్కృత
ప్రకర్తమని జుగిసె.

అనంతర కథ గానమును కామోద్రును
మున కేగుట. పౌరాణిక గాననా పథకము
చిత్రమైనది. అందునా రామాయణమందలి
కథలు కేవలము ‘పురాణ’ పద్యలక్షణ
ములను సంతృప్తి పరచుటకే నెప్పినట్టి

కథలు గావు. రామాయణమున మొదట
గాన్పించు కథ రామాయణకేరక - చివ్వుకథ
ఈకామోద్రున కథ. ఇచ్చెడు ఈ కథను
సంస్కృతములో ఒక విశేషమున్నది. సక
నే అందు ముక్కుని భస్మీకరించినాడు.
అప్పుడు రామోద్రుని కనునకు మూర్ఛ ము
మైనది. అప్పుడే తిరిగి కేరక - కేవలము
ఈ కథ ప్రధానము. ఇది కథాకథ కథా
గానము నందుకొనుచున్నది. సీతా సందర్శన
మునకు ముక్కుని గానమును పీఠమునకు
కలదు. అది సీతా సందర్శన. దీనినాటి
‘మేక’ అనుకర్తవ్యము కలదు. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే

‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే

‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే

‘పశుగర్వచన నిర్దేశాత్
పశుగర్వచన గౌరవాత్

వచనం కాశిక స్థాని
కర్తవ్య మువిధం గా. ప్రకర్తవ్య 2వో||
అనియు.

‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే

‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే

‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే

‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే

‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే
‘కౌశల్య’ అను పేరుగలది. అందుచే

సంస్కృతములో చాటుకవిత్వం

- శ్రీ జి. ఎం. రామకృష్ణ, ఎం. ఏ., ఎం. ఫిల్.

(గతసంచిక ప్రకారము)

స్వర్థయా కృతే విద్యా అన్నట్లు కవి పండితులకు సరస్వత వివాదములు జరుగుట, స్వర్థలుండుట సహజము. ఆ స్వర్థాల వలన విద్యావృద్ధి యగునుట నిర్వివాదాంశము. ఒకప్పుడు దండి, భవభూతులూ నెవరు గొప్ప యను వివాద మేర్పడగా, శాగదాదేవియే నారి యెడుట సాక్షాత్కరించి-

‘కవిర్దండి కవిర్దండి

భవభూతి శ్చ పండితః

అని చెప్పగా సాక్షాత్ సరస్వతీమాది యైన కాళిదాసునకు కోపం వచ్చి ‘కోలహం రండే’ (నే నెకడను) అని ప్రశ్నింపగా-

‘త్వమేవాహం త్వమేవాహం

త్వమేవాహం న సంశయః’

నీవే నేను. నేనే నీవు. ఏ మాత్రం సంశయము వల దని దేవి సమాధానమిచ్చునని అనాదగా సాహిత్యోక్తిం లో విడబడు నొక గాథ.

‘కందుకం నిందతి కుష్కుప్తని నారో యన్నట్లు సామాన్యముగా కిష్కర్షము చెప్పలేని పండితుడు కవులను చూసి సహింపడు. ఒక పండితుడు తాను లేని నైతే కించ పరుస్తున్నాడో దానినే (కవిత్వమునే) ఆకలించి తన అనూయ నీక్రింద శ్లోకమున పొందుపఱచి సభలో చదివెను.

‘పాండిత్య హీనాః కవయో భవంతి

కవిత్వహీనా శ్చ పురాణ భట్టాః

పురాణహీనాః కృషి మాశ్రయంతి

భగ్నాః కృషే ర్భగవతా భవంతి.

‘పాండిత్యము లేనివారు కవులగుదురు.

కవిత్వము చెప్పలేనివారు పురాణము

చెప్పకొను వారగుదురు. అది చేతగాని

నయ కృషి (నేద్యము) చేసికొందుగు దానియేను అనవచ్చునైననాని కర్తులగును గని భావము. ఈ శ్లోకము విని అప్పటి ఒక సభ్యుడు లేచి ఇట్లు నెను.

‘పాండిత్య హీనాః కవయో భవంతి శ్చేన్నస్య పాపాశ్చ మనాశ్చ సస్యం యద్యేతే వేదాశ్చ పరాధితం భవేత్ పురాణ కావ్యాని కృషి కలిగిద్విత్యే’

‘కవయ పాండిత్య హీనులను’ నాకు అనమగ్గులచేరి కల్పిస్తామైనదియే. కవులు పాండిత్యము లేకున్నచో పురాణకావ్య కర్త లెట్లు కాగిరిగోళి తన సీమాత్రమేని భావధీ కృషేన నానెకరు. ఆ కవిత్వములే గదా! అని యా వివేచని చిహ్నాల్లా పెట్టి పంపెను.

అందుకే పాండిత్య మున్నప్పుడేక పు న్ని భాగిణిలో నునింద చేయుట భావ్యం కాదు. ఆత్మస్తుతి అందుకెన్నా కూడదు. కావుననే.

‘సాక్షరా వివర్జితా శ్చైతే

రాక్షసా ఏక కేవలం

సానా వివరీణోఽపి

సంసత్వం న ముంతి’.

‘సాక్షరా’ () అనునది వివర్జిత మైవే (తలక్రిందనే) రాక్షసా () అగును. ‘సానా’ పదము వివర్జితమైనది యథా తథంగానే ఉండును. అనగా సరిస్వయమును వీడదు. అంటే సాక్షరుడు బుద్ధి వైసత్వమును సరిగ్గానేని సాక్షరత్వాన్ని వీడి రాక్షసుడగును. కాని సగినుడు మాత్రం పాపుడును చూడడు. రాస సంసత్వ మును వీడడని అంత రాగము.

పూర్వము రామలచ్చి సభలో పండిత సన్మానము జరుగు సందర్భమున సోకి కవి లేచి ‘అప్పయ్య దీక్షితాశ్చార్వం తతః పూర్వో న సంశయః’ అని చదు

వగా, తెనాలి రామలింగకవి లేచి ‘ముఖ ప్రత్యక్షానా శ్చార్వం పాద ప్రత్యక్షం యథా’ అని ఉత్తరార్థమును పూరించె నట. ‘ముఖము కడుగుటకు ముందు పాదములు కడుగుట ఎట్లొ. అప్పయ్య దీక్షిత శుల కింటే ముందు పాపాశ్చార్వలను పూరించుటయు అట్టిదని భావము. ‘పాపాశ్చార్వం’నింత నీచముగా నిందించుటకు కాంక్ష మేమై యుండు ననగా నానుగించికి తాతాశ్చార్వము రాగా శ్రమయును కల్గింపక పోవుటయే యని పెద్దలు నెప్పమును. ఆ సోమలలో రాగా శ్రమయు లగించిన ఎమ్మట ఎంత సౌఖ్యము చేకూర్చెనో, రాగాశ్రమము దొరుకుటకు అంత కష్టము నెదుర్కొనవలసికన్పిడ. ‘పాపాశ్చార్వం’ కర్త ఎల్లప్పుడు ప్రతి పక్షే గలని రాస ప్రవేశమున వేదికయుండె డు. పోవులికి ప్రవేశించె రాస మోహము, పోవులినుండి రాస మోహము జడంబోను రాసార్వం ప్రక్క కిని పోయెడిది. ఈ దృశ్యాన్నే ‘బిల్వ పాదను’ కిది.

‘రాసార్వం కే స్మరా గారే

మంతి మవేంతి న

దండకస్థిండంబో స్సర్వే

బిల్వ శో కృషురూరుషే

అని చెప్పి రాసార్వంన్ని ముదస్యహం గా అభివర్ణించాడు.

మల్లినాథుని అన్నయైన పెద్దిళ్ల ఒకసారి సింహభూపాలుని దర్శనమునకు వెళ్ళగా, పటాటోసం లేని ఇరినివేమాన్ని చూసి సభకులు ద్వారమున నే అడ్డుకొని పోనికి ప్రవేశింపనీయలేదు. పైగా రాసాన్నిధిక కమ్మనాడు గొగుగా అలర కరించుకొని గానలే నని గద్దించి గిట. అప్పుడు ఆత్మీయుగా పెద్దిళ్లు ఈ క్రింద శ్లోకమును చెప్పెనట.

‘కం నానసా చీకరి బాకరేణ

కిం నానుజా వంకగి టింకరేణ

శ్రీ సింగభూపాల విశోక నాగం

నైదుష్య మేకం విమమం సహాయః’.

‘శ్రీ సింగభూపాలుని దర్శించుటకు పాండిత్యమే అవశ్యము కాని చీకటి బాట వస్త్రాదులతో ఏమి పని?’ అని నెప్పగా వెంటనే పెద్దిభట్టును లోనికి అనుమించిరి. పెద్దిభట్టు అసహన ప్రతిభావ్యుత్తి త్తులు గల మహామనీషి. అతని కవితా చూధుర్యమును చవిచూడ దలచి అతని భార్య ఒకసారి ‘మీరు కవిత్వము గణవత్తరముగా చెప్పగలుగుదురని చాలమంది నోట విన్నాను. కనుక ప్రర్యక్షంగా మీ కవితామృతాన్ని నేనిపుడు గ్రోలకలె నని యున్నది. అందుకే నన్ను గూర్చి ఒక శ్లోకం చెప్పండి’ అని అడిగె నట. అప్పుడు పెద్దిభట్టు వయసుడిగిన రస భార్యను గూర్చి చిత్రంగా నిట్లు చెప్పె నట.

‘మేను మందగ సహన మధ్యహా తింత్రిణి దళ విశాలలోచనా అగ్రశుష్క ఫల కోమల స్తనీ పెద్దిభట్టు గృహిణీ విరాజితే.’

‘మేను మందగ స్వతములలో సమ మైన నడుము, చింతకుల వంటి విశాలము లైన నేత్రములును, శుష్కించిన పండ్లకలె గోమలములైన స్తనములును కలదియై పెద్ది భట్టు భార్య విరాజిల్లుచున్నదని’ భవము.

వెనుకటి కాలంలో రాజుల శౌర్య దీక్షమును, ఉదాస్యభావమును రాజా శ్రీశులైన కవులు మిక్కిలి స్తుతిచేసి నాడు. అట్టి వెన్నో చాటువులుగా సాహిత్యంలో నిలిచినవి. జగన్నాథ పండిత రాయలు ఢిల్లీషాజహాన్ కొలువున ఆస్థాన పండిత పదవినలంకరించిన పదప వేటొక రాజు తనవద్ద ఆస్థాన పండితుడుగానుండ వలసినదని జగన్నాథుని వద్దకు వాగ్ సంపగా అతడిట్లు జవాబు ప్రాసి పంపి నాడట.

‘ఢిల్లీశ్వరో వా జగదీశ్వరో వా మనోరథాన్ పూరయితుం సమర్థః అన్యైః నృపాలైః పరిదీయ మానం కాకాయ వా స్యాత్ లవణాయ వా స్యాత్’

‘ఢిల్లీశ్వరుడైనా (షాజహాన్ ఢిల్లీ రాజు) లేక జగదీశ్వరుడైనా కోరికల దీర్ఘ సమర్థుడు. ఇతర రాజు లిచ్చునది ఏకూరా కుకో, ఉప్పుకో సరిపోవును. అంతేకాని సౌఖ్యజీవనం గడుప శక్యం కాదని భవము.

ఇంకను పండితరాయల చాటువులు మిక్కిలిగా నవ్వుల జల్లులు కురిపించుచు. ముచ్చట కొకటి.

‘హాం నక్షసి కేనాపి

దగ్ధ మజ్జేన మగ్ధుః

శేధి, బిఘ్నతి సంక్షిప్త

కరోత్యున్నత మానసం.’

‘ఒక అవివేకి కోతి మెడలో ముత్యాల హారం వేయగా, హారం విలువ దాని కేమి తెలుసు. కొంత సేపు ఆహారాన్ని నాకింది. మఱికొంతసేపు వాసన మాసింది. కడకు ఏగిపోయితి గాన్ని అసంసంగా చేసికొని గుంటిక్రింద వేసుకొని హుంబుగా కూర్చున్నది.

పండిత రాయలకు వంటకాలలో కొత్తి మీర అంటే ఎక్కువ మక్కువ కాబోలు. అందుకే అతని పేర ఈక్రింది చాటువు ప్రసిద్ధిలో నున్నది.

‘కుస్తుంభరీ సహాయాలి

తింత్రిణిజ్య మంత్రితా సహ

పూయధ్వం పలాయధ్వం

చరే శాకి విశాబకాః’

‘చింతకాయ మంత్రితో యుక్తంగా ‘కొత్తిమీర’ వస్తున్నది. కనుక ఓ శాకపు పిల్లలారా! మీరింతా పలాయనం చిత్త గించండి’ చింతకాయ, కొత్తిమీర కలిసిన వంటకం రుచికరమని ఆంతర్యము.

రాజసన్నిధి కేగి యాచించుట యను నది అప్పటి కవిపండితులకు ఆనవాలుతీ. అయితే ఒకానొక కవి కట్టి యాచక వృత్తి గిట్టి యుండదు కాబోలు. అందుకే ఈక్రింది విధముగా చెప్పియుండెను.

‘తృణా దపి లఘు స్థూలః

శూలా దపి చ గూఢకః

వాయునా కం న నీతోఽస్థా?

మా మయం గూఢయే దతి’

‘గడ్డికంటే తేలిక మౌన, దూదికంటే తేలిక యాచకుడు. అయినచో గాలి ఇతని నెందుకు ఎగు వేసికొని పోదు; అనగా తన్ను (గాలిని) యాచించునేమో యని గాలికి కూడా భయం.’

శృంగార మెప్పుడును లలిత మధుర సన్నివేశములలో కూడి యుండును. దానిని మిక్కిలి సంయతముగా కూర్చుచు వాగ్విన్యాసము గావించినచో అట్టి రచన ఉత్తిమ మైన రచన కాగలదు. ఆ విధ మైన శృంగార రసపూర్ణమైన చాటువు ఒకటి యిట్లున్నది.

‘స్తనా వాలోక్య తస్యంగాః

శిరః కంఠః తే యువా

తయో రంతర నిర్మగ్నాం

దృష్టిముత్పాట యన్నివ.’

‘యువకుడు ‘తలోదరి’ (సుందరాంగి స్తనములను చూసి (ఆనందముతో పొంగి పోయి) తల యూపుచున్నాడనగా, ఆ స్తనాల మధ్య ఇసుక్కుపోయిన తన దృష్టిని ఊడదెరుకు తున్నట్లున్నది.

కాళిదాస మహాకవి చెప్పినట్లుగా న్యరవాగములోనున్న ఈ క్రింది చాటు వ్లోకము శృంగారం చిందిస్తూ హృదయం గమముగా నున్నది.

‘గేహే గేహే జంగమా హేమవల్లీ వల్ల్యాం వల్ల్యాం పార్వణ శ్చంద్రబింబః బింబే బింబే కోకిలానాం విరావో రావే రావే జాయతే పంచబాణః’

ప్రతియింటి యందు కదలుచున్న బంగారు తీగ, ప్రతితీగయందును పున్నమ నాటి చంద్రబింబము, ప్రతిబింబము నం దును కోకిరల యొక్క గళమును, ప్రతి గళమునందును మన్మథుడు జనించు చున్నాడు.’ అను చక్కని శృంగార

భావం గనికల నాకర్షించుచున్నది. అందుకే శృంగారం గసరాజ మనిపించుకొనినది. అట్టి రసాస్వాదనమునకు అందరు అర్హులు కాజాలరు. ప్రధానంగా సహృదయత కావాలి. కావుననే 'కవిః కరోతి కావ్యాని గసం జానంతి పండితా' అను సూక్తిని బట్టి కవినైనాసిన కావ్యాలలోని రసాన్ని సహృదయులే తెలిసికొన సమర్థులనుట యధార్థము. అందుకే 'శాసికాయ కవిత్వ నివేదనం శిరసి మాలిఖ! చాలిఖ! మాలిఖ! 'సహృదయుడు 'కానట్టి వానికి కవిత్వ నివేదన ము దుస్థితిని మాత్రము నా నొసట వ్రాయకుము దేవా!' అని ఆనాటి మహాకవి యొకడు దైవముతో మొఱపెట్టుకున్నాడు.

రసమే కావ్యమున కార్థ. 'న హి రసాద్యతే కశ్చిద ప్యర్థః ప్రవర్తతే' రసములేనిదే ఏ అర్థమూ ప్రవర్తింపదు. కావ్యము చదువుచో పాఠకులు ప్రధానముగా రసమును గ్రహించుట ఆవశ్యకము. కొందరు రసమును వదిలేసి కేవలం పదాడంబరమును, అర్థ వైవిధ్యాన్ని ప్రశంసింతురు. అట్టి వివేచన ఎట్టిదను అంశమునే ఈక్రింది చాటువు సూచించుచున్నది.

'రసాస్వాదన వేదాయాం

శబ్దార్థానాం విచక్షణంః

నవీ మోక్షిణ నేరౌనాం

వస్త్రమూల్య పరీక్షిణం.'

'రసాస్వాదన చేయవలసియున్న వేళ యందు శబ్దార్థములను గూర్చి యోచించుట, పోకముడి విప్పు వేళయందు (శృంగార కేళిలో) వస్త్రముయొక్క మూల్యమును పరీక్షించుట వంటిది.

చాటువులు అనేకానేక విషయములకు సంబంధించి యుండవచ్చును. న్యాయకరణ, అలంకార శాస్త్రాదివిషయములకు సంబంధించిన చాటువులు కూడ ఎన్నో వెలసినవి.

న్యాయకరణసంబంధముగ నీ క్రింది చాటువత్సంత గమనీయముగ నున్నది.

'నపుంసక మితి జ్ఞాత్వా

ప్రియామై ప్రేషితం మనః

తత్తు తత్రైవ గమతే

హతాః సాశినా వయం'

న్యాయకరణశాస్త్రప్రకారిం మనశ్శబ్దము నపుంసకలింగము. అట్టి మనస్సును నపుంకమే కదా! అని తెలిసికొని యొకడు తన ప్రేమిణురాలి సన్నిధికి పంపగా; అది అచటనే గమించుచున్నదట. (అనగా పుం.లింగమువలె అచటనే విడుదల అయిపోయినది. న్యాయకరణమైన పాణినిచే (మనస్సు నపుంసకమని నమ్మి) మనము హతుల మైతిమి, అని విచారించినట్లు.

'అథిలంకార రసితా విధ వేద సరి స్వతీ అను పండితోక్త ననుసరించి అలంకారములు లేనిచో కావ్య సాస్వతికి శోభయే లేదు. 'కావ్యం గ్రాహ్య మలంకారతో' అనియు 'కావ్య శోభా హేతువు లలంకారములే యని యువామనుడు నిర్దేశించినాడు. అందునను ఉపమాలంకారము ఉత్కర్షణ మైన సానము నాక్రమించి కవులకు పండితులకు ప్రీతిపాత్రమైనది. ఈ భావమునే సూచించు నొక చాటువు మనోహరముగా నిట్లున్నది.

'విదుషాం ప్రమదాయ సోపసర్గః

గరుడాంకస్య ముదే గతోపసర్గః

ఆ 'ప'కారవతీ ప్రయాస శంభోః

ఉపమా సా ప్రతిభాత్యనేకీ గూవా.

'ఉపమా' 'ఉప' యను ఉపసర్గతో

కూడినదై విద్వాసులకు సంతసము గలిం

చును. 'ఉపసర్గ' తొలగినచో (ఉపమా

నుండి ఉపపోయినచో 'చూ' మిగులును,

'చూ-లక్ష్మి') విష్ణువునకు మోదము కలిగిం

చును. ఆ 'ఉపమ' 'ప' కార గహితయై

నచో (ఉమ) శివునకు ప్రీతి కలిగించును.

ఈవిధముగా 'ఉపమ' అనేక రూపములు

కలదై ప్రకాశించుచున్నదని భావము.

ఇంకను వేదాంత పరమైన భావములతో పరమార్థ తత్వమును బోధించి సంసారవిరక్తిని కలిగించే చాటు వాకటి ఇట్లున్నది.

'దారాశ్చ మేమే తనగా శ్చ మేమే
ధనంచ మేమే వదనం చ మేమే
మేమే వదన్ మేమే సమా మనుష్యః
మేమే వదన్ కాల వృక్షేణ నీతిః

సంస్కృతంలో 'మే' అనగా 'నా యొక్క' అని అర్థము. పై శ్లోక భావ మేమనగా, నా (మే) భార్య, నా యొక్క (మే) పుత్రులు, నా ధనము, నా గృహము అగును. ఈ విధముగా మనుష్యుడు మేకవలె 'మేమే' (నా నా) అని పూర్వము కాల మను తోడేలుచే నాగికొని పోవును.

ఈవిధముగా సంస్కృతమున చాటువుల వేలకునే బున్నాయి. కాని విస్తృత భీతిద విశమించుచున్నాను. ఇట్టి చాటువులు ప్రాచీన కాలమునందలి కవుల, ప్రభువుల చరిత్రమును అనుకూలముగ ను, ప్రతికూలముగ ను చాటుచూ వచ్చినవి. 'కవినా చ విభుర్విభు నాచ కవి కవినా విభునా చ విభాతి సభా. మణినా కలయం వలయేన మణి మణినా వలయేన విభాతి కరః' అను అభియుక్తిని బట్టి కవులు ప్రభువులు కలిసి చమత్కార కవితా భాషణములతో సభాజనాన్ని రంజింపజేయుదురు. ఏది ఏమైనా ఇట్టి చమత్కార పూరితములైన చాటువుల వల్ల ఆనందమే ప్రధాన ప్రయోజనము. చాటువులలో అన్యులను నిందించు నట్టి విషయమున్నచో నిందితున కది మనః క్లేశమును కలిగించినను, వినువారి కది ఆనందమునే కలిగించును.

మరల నిదేల రామాయణం బన్నచో...

(గతసంచిక తరువాయి)

- శ్రీ కావూరు పాపయ్యకాశ్రి.

అది బందగు పట్టణము. ఆ పట్టణం లోని ఒక కళాశాలలో ఒక అబ్బాయి విద్యార్థ్యం చేస్తున్నాడు. కుట్టవాని చదువు ఎలాసాగుతున్నదో చూచిపోదమని ఆతని తండ్రి అక్కడకు వచ్చాడు. అప్పటికి ఆ పిల్లవాని చదువు నల్లనడక. రచనా వ్యాసంగం మాత్రం నల్లరు మీది బండినడక. కవిత్వమనీ, కథలనీ నవలలనీ అలా ఉండలేని వ్యవహారం. కొడుకు చదువు కంటిపడటం తండ్రికి ఇష్టము లేదు. వాడు దారిలోకి రాలిపోయి. ప్రయాణ కుడు కావాలి. పద్యాలు వ్రాయడమని పాపమనికాదు! చదువుకొనే వయస్సులో ఉన్నవాడు సాగుటలేదే అని ఆ పెద్దమనిషి భావించాడు. అయినా కవిత్వం వ్రాసినా, చెప్పి పుచ్చు రచనలు చేయటం వృథా! అని యిటు ఇహానికి కానివి. పరానికి పనికి రాలివి. కవిత్వము వ్రాయు అసామాన్య శక్తి ఉన్నట్లయితే రామాయణం వంటి మహాకావ్యం వ్రాయాలి అంటే! అటు వంటి ధృఢమైన అభిప్రాయంగల ఆ తండ్రి కుమారునితో...

‘వ్రాసిన రామచంద్రు కథ

వ్రాసి తినం దనిపించుకో వృథా
యాసముగాక కట్టుకొన

దైహికమా పరమా...!’

అని మందలిస్తాడు.

ఆ కుట్టవాడు విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు. ఆ పెద్దమనిషి సత్యనారాయణగారి తండ్రి యగు శోభ నాధిగారు.

తండ్రియొక్క నాటి మందలింపు అంతరాంతరములలో ఎక్కడో దాగి సత్యనారాయణగారు పెద్దవాడై, మహాపండితుడై; కళాప్రపూర్ణుడై, కవిసమ్రాట్టునై, ధనదాహంకార దోహద బ్రాహ్మీమయ మూర్తియైన పిమ్మట ప్రౌఢ నిర్భర వయః పరీపాకంలో జాగ్రత్తైప్పు సుఖ పులలో గూడా తన మానస జిహ్వలు రామనామ

గ్రహణము చేయుచుండ ‘జీవుని వేదన’ స్వీకరింపమై ఒకనాటి తన తండ్రి మందలింపును అజ్ఞగా భావించి, శిరోధార్యముగా నెంచి

‘తా, జీవన తండ్రి యజ్ఞయును

జీవుని వేదన గెండు నేకమై

నానకిలోహ కైభవ స

నాథము నాథకథన్ రచించెదన్’

అంటూ ... రామకథను శ్రీమద్రామాయణ కల్పవృక్ష మనుపేర వెలయుంచి నారూ విశ్వనాథ. విశ్వనాథవారు పైన ప్రస్తావించిన ‘జీవుని వేదనను’ ను గూర్చి తెలుసుకొనడమే నవన కల్పవృక్ష ఖండంత పద్యములను మరియు నారమధ్యా క్కరలు చదివి తీరవలెను.

మహాకవి వాల్మీకి సర్వవాద్యయ ప్రపంచమునకు ఆమృతము. మానవజాతికి ఉభయత్రా సద్గతిని ప్రసాదించే విధంగా ‘వేదవేద్య పురే వంశే జాతే దశరథాత్మజా వేదప్రాచేతసా దాసీ త్సతా ద్రామానుజాతమనా’ అనునట్లుగా శ్రీమద్రామాయణమును రచించి లౌకిక ధిందమును ప్రపంచమున కందజేసిన అది కవి ఆయన. ఆ మాని వదన సీమనుండియే సర్వకావ్య వాక్కు జనించిన దంటారు విశ్వనాథ. కనుక సర్వవాద్యయ సంసారము ఆ మహర్షికి ఋణపడియున్న దంటూ విశ్వనాథ ...

‘ఈ సంసార మిదెన్ని జన్మలకు గా

నీ మాని వాల్మీకి భా

సాసంక్రాంత ఋణంబు దీర్చగలదా

సత్కావ్యనిర్మాణ రే

ఖాసామాగ్రి ఋణంబు దీర్చగలదా...!’

అని ప్రశ్నించి ఆ మహాకవి చూపిన బాటలోనే రామకథను రచింపనెంచి

‘ముని ఋణము దీర్చ నీ కావ్యమును రచింతు’

నీ తన గచనోద్దేశమును స్పష్టపరుస్తాను విశ్వనాథ.

అనుల్లంఘనీయ మగు తండ్రిగారి అజ్ఞ, అంతరాత్మ్యమందలి జీవుని వేదన, అతివేలమైన భక్తి భావన, ఆదికవి ఋణము దీర్చ భక్తితోపూనిన నీకు ఇత్యాద్య నేక ధ్యేయములు ఏకమై జీవత్కావ్యమైన రామాయణమును కల్పవృక్షంగా ఆంధ్ర భాషలో మరొక్కసారి వెలయించినారు విశ్వనాథవారు.

మరల నిదేల రామాయణము అన్న ప్రశ్నకు నాథ క్తిరచనలు నావిగాన అని తేలికగా సమాధానము చెప్పిన విశ్వనాథ పూర్వోంధ్ర రామాయణము లన్నిటికీ కాక భారతీయభాష లన్నింటిలో వెలువడిన రామాయణ సాహిత్యమున కంతటికి తలమానిక మనునట్లుగా కల్పవృక్షమును రచించినారు. నన్నయ్యగారి ఋష్యాత్మను, తిక్కన్నగారి ఆనల్పశిల్ప కాశలమును, సర్వమార్గేచ్ఛావిధాత్మడగు ఎఱ్ఱనగారి ప్రజంధ పరమేశ్వరత్వమును; కృష్ణరాయని అనన్య ప్రబంధ నిర్మాణ దక్షతను; పెద్దన కవిత్వములోని వడపోత పెట్టిన ఇతిరస మాధుర్యమును, రామకృష్ణుని సురారామ గజగమన విలాసమును, నాన్యలో దర్శనీయమగు నాచన సోముని నవనగుణసనాథతను తనలో కలుపుకొని, తన కవితాత్మలో నిలుపుకొని విశ్వజనీనమైన విశిష్ట కావ్యమును వెలయుంచిన విశ్వనాథ ఆంధ్రకవిలోక మూర్ధన్యమణి. ఆయనగారి కల్పవృక్షము సర్వకవితాశిల్ప గహస్యముల మణిఖని. గిసధుని. విశనాథవారి కవితాపూర తపస్సునకు ఫలంగా, వారి సర్వకవితా సంభాగమునకు నిధానముగా ఆంధ్రజాతికి మిగిలిన పెన్నిధానము కల్పవృక్షము. వెయ్యేండ్లుగా పరిణతి చెందిన పద్య విద్యాశిల్పమునకు పరాకాష్ఠగా నిలిచిన మహాకావ్యము. అది - కవి సమ్రాట్టుల సర్వకవితా మర్మవైరుష్యమూ ప్రోవుపడిన అమరీ కైశిక సారిజాతి కుసుమోహ

స్వాదువు. అమృతోక్త్యంతముగా కథా కథన శిల్పనేక మార్గాభిరమమునై విలసిల్లు మహాకావ్యము.

పూర్వాంధ్రరామాయణము లన్నింటి యందు వలెనే కల్పవృక్షమున పైతము అనాశ్రికములగు అంశము లనేకములు గలవు. అయినచూ ఏతదవాశ్రికము లన్నియూ వాశ్రికమునకు వన్నె బెట్టు నట్లును, అదికవి కావ్యమునకు సమగ్ర మగు, సాగభూతమగు, సరసమగు వ్యాఖ్య లను నట్లును అనివం పూర్వమైన రీతిలో మహాజ్వలంగా విశ్వనాథ తెలుగులో వినిర్మించుటచే విపశ్చిదగ్రణుల ప్రశంస లకు పాత్రమైయున్నవి. విశ్వనాథ వాశ్రికమును అనుసరించుచు అవసరమగు చోట్ల విస్తరించి, అనవసరమగు తావుల కుదించి సహృదయాహ్లాదకరముగ గచించి నారీ మహాకావ్యమును.

కల్పవృక్షమునందలి షట్కాండములు ఒక్కొక్కటి విదేసి ఖండములుగా విభక్తమైయున్నవి. కావ్యము ఆత్మ యొక్క నిత్యత్వము, అవిచ్ఛిన్నత్వము లను తెలియ చేయుచు ప్రాకంభింప బడగా పరమాత్మతత్వ నిత్యత్వమును నిరూపించుచు పరిసహస్తి గావింపబడి నది. నిజమునకు ఒక్క బాలకాండము నందే పాతకుల గుండె గుడుసుక్కు తిరు గుచు అమంద రిసానంద మనుభవించు ఘట్టము లనేకములు గలవు. పుత్ర కామేష్టి, రామజననము, విశ్వామిత్ర ఆగమనము, అహల్యాకాప విమోచనము, మేనకా విశ్వామిత్రము. సీతారామకల్యాణము మున్నగు ఘట్టములకు విశ్వనాథ రసనిష్యందములుగా ప్రతిభావంతముగా తీర్చిదిద్దిన తీరుఅనుభవైక వేద్యము. విశ్వ నాథగారి స్వకపోల కల్పనానా చాతు ర్యమునకు నికషోపలములుగా నిలువదగినవి. ఆవాశ్రికములగు అంశములలో ఆమోధ్యాకాండము నందలి గాముని స్వప్నవృత్తాంతము, అగణ్యకాండమున

సీతారాముల వనజీవనము; శూర్పణఖతో రాముని చమత్కారభాగ్య సంభాషణము, మారీచ వృత్తాంతము 'లక్ష్మణాగ్రజా' కల్పనము (భారతమునందు అశ్వత్థామ హతకుడరక అనునట్లు). శబరీ ఖండమా యుద్ధకాండమునందలి హంసశౌర్యము ఇత్యాద్య నేకములు ప్రముఖముగా పేర్కొనదగినవి. బాలకాండమునందు వివిధ సందర్భములలో చొప్పించిన తెలుగునారి ఆచారవ్యవహారములు ప్రత్యే కముగ వివరింపదగినవి. పాత్రచిత్రణ ప్రతిభకు, విశ్వనాథనారి విహత్తుద్భస్తిక స్రవీకలుగా నిలుచునవి కైకా, రావణ, మారీచ పాత్రలు, విశ్వనాథనారి శాంత అచ్చముగా తెలుగునారి ఆడబిడ్డ. కల్ప వృక్షమునందలి హనుమంతుడు బ్రహ్మ జ్ఞాని. సకమేశ్వర సమానుడు. వివిధగతు లలో సాగిన తత్రతత్రగద్యము లన్నియు వానికవే సాటిగ నిలచును. కల్పవృక్ష ము ఛందోవైవిధ్యము కవిసమ్రాట్టుల ఛందో వైదుష్యమునకు దౌణ్యము పట్టునట్టిది. చాలమందికి పేరును పైతము తెలియని చిత్రవిచిత్ర ఛందము లనేకములు యుక్త యుక్తిముగా ప్రయుక్తములైనవి. నిజము నకు కల్పవృక్షమునందలి అనాశ్రికములు, పాత్రచిత్రణ, ఛందోవైవిధ్యము ఇత్యాద విషయములు విడివిడిగ, విఘలముగా, సోదాహరణముగ వివరింపవలసినవేగాని నామమాత్రముగ పేర్కొని వదలివేయ దగినవి కావు. కల్పవృక్షము నందలి కథా కథన శిల్పము తెలుగు సాహిత్యమున అన్యత్ర దుర్లభము. ఈవిషయమున ఆయన 'ఒకడు విశ్వనాథ'. అది కవిసమ్రాట్టుల పరిణతి నెంగిన పరమోత్కృష్ట సారకథా కథన శిల్పమునకు దర్పణము పట్టినట్టిది. కావ్యమునందనేకములగు తావుల వారు చర్చించిన తాత్త్విక విషయములు అవి చ్ఛిన్న భారతీయ వేదాంత సిద్ధాంతము లకు, సంప్రదాయములకు వ్యాఖ్యానముల వంటివి. ఇక కల్పవృక్షమునందలి ప్రధాన

రసము శాంతరస మని పండితశ్రేణులు నిర్ధారించి నిరూపించియే యుండిరి.

ఈదిశ్శాత్ర పరిశీలనద్వారా మరల నిదేల రామాయణ మను ప్రశ్నకు సమా ధానముగా చెప్పన దేమన విశ్వనాథ రామాయణము రామకథా సాహిత్యమున మకుటాయుగముగ నిలువదగిన దనియే. విశ్వనాథ వారు 'మళ్ళీ రామాయణము వ్రాయుట ఎందుకు?' అని ప్రశ్నించు కొనుటకన్న మరల రామాయణమువ్రాయ కున్న ఎంత నష్టపోయెడివారము! ఎంత కోట్లకోట్ల వాగమని తెలియచెప్పవలె. ఈ జాతియొక్క ప్రాక్తక పుణ్యవిశేష ముచే ఆయన ఈ మహాకావ్యమును తిక్క యజ్ఞవల్కలె గీత్యో గచించినాడు. మన దిహి సాగర్వములకు కీర్తిని ఇచ్చుడి

మాలనికేల రామాయణ మను ప్రశ్నకు సమాధానముగా రామాయణము పుట్టు పూర్వోత్తరములతోపాటు కల్పవృక్ష గ్రంథమునకు కవిగారు చూపిన వైయక్తిక కాగణములను, తెలుగు రామాయణము లలో కల్పవృక్షముయొక్క శైలిప్రస్థ మును గూర్చియు స్థానీపులాకముగ చిర్చించి మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రిగారి ఈక్రింది మాటలలో వ్యాసమును ముగించుచున్నాను.

'ఇది వాశ్రికమునకు యథాతథమైన తెలుగు కాదు. పరమ స్వతంత్రమైన గ్రంథము. మూలమునకు భాష్యప్రాయము. తత్త్వమునకు వ్యాఖ్య. తెలుగు భాష లోని పూర్వము. తెలుగు కవులలోని గ్రంథనా శిల్పరహస్యములకు విహగణ ప్రదేశము. అపూర్వ కల్పనకు ఆకరము. తెలుగు సారస్వతములో ఇంతటి ప్రబంధము రామ గాథా బంధురమైనది మరొక్కటి లేదు.'

జోలపాటలు - సాంస్కృతిక మాధుర్యం

- శ్రీమతి జి. తామరమ్మ.

జోలపాటలను గూర్చి పరిచయ వాక్యములను వ్రాయుటకు ఒక విధముగా కష్టమని చెప్పక తప్పదు. కారణములు అనేకములు. ఈ పాటలను ప్రవేశ పెట్టినది, తెలుగు తల్లిగారి లేక తెలుగుకవలగారి చేతియగు కాని ప్రయోజనములు ఏమియు అనేకములు. మరల కష్టమైన దృష్ట్యా చూచినచో పసిపాపలలో పాట ప్రభావనా కలగు.

శిశు ర్వేణి పసు ర్వేణి
వేణి గాన రసం ఖణి

అన్నపూర్ణలు అనుభవములో గూటికనూరు పాళ్ళు వాస్తవములు. అందులకే పసివాపలను నిద్ర పుచ్చుటకు పాటలు ఏవోకూని రాగములు కీర్తనలుండెడి పాటని ఊహింపగలము. అని ఆకూని రాగమును జోలపాటగా మలచి అపాటలలో బాలుని భవిష్యమును, రెల్ల కొద్ది చూసును గెండ్లిని, ఊడించిన కి పలు నిజముగక వులే! లేక తల్లులే సమకూర్చుకొనినో నెప్పకేము. కొన్ని పాటలు మాత్రము పండ్లకైక వేద్యము శోధన, మరలకొన్ని పాటలు

త్రము సహజమైన స్త్రీల భావనకు నడికారమునకు సన్నిహితము లగుటచే అట్టి పాటలను తల్లులే కల్పించుకొని రని అనిపించుట వాస్తవ దూరము కాదు. ఏమైనను జోలపాటలు తెలుగు సాహిత్యములో ఎన్నదగినట్టివి. ప్రతి తల్లిక కనిపము ఒక్క జోలపాటైన వచ్చియుండుట సహజమైన విషయము. నేటికిని వందలాది జోలపాటలు వినబడు చున్నవి. ఈ

పాటలు నిమగ్న పోవుచున్న పసివాపలలును తెలియును. కనుక గంభీరమైన భావములను ఇందుంచుటకు తల్లులుగాని కపాలుగాని నెనుకంజవేయరు. ఈ భక్తి యుగ తెలుగు భావములో జోలపాట మానినను భావించు సంస్కృతిక, సాత్విక శక్తులకు ప్రతీక కాగిల లక్షణము కన్పించు లగును.

జోలపాట లందలి సంస్కృతి మధురమును బాగా తెలుగు సూచించుటే ఈ వ్యాసలక్షణము. ఇందు సంస్కృతి మధురము అనుటకు కారణ మున్నది. ఈ పాటలు సంస్కృతిని వికరించును. మాతృహృదయమును ప్రదర్శించును. కనుకనే ఇందు సంస్కృతి, మధురము - గెండును కలపోసి యుండును. కనుకనే బాలికలకు మందలి భావ ప్రకటనమున గల బాలి ర్వేణి, భావము తెలియని శిశువులను నిద్రపుచ్చు సుఖమై యున్నవి. మచ్చునకు ఒండు గెండు బాలిపాటలను (జోలపాటలను) విహితము.

1. జోజో నందబాల! జోజో గోపి
లోల!
సుకుమార నుందరాకాన! జోజో గోపి
లోల!
నాచిన్నారి తండ్రి ఆ సప్పు లేమిరా?
నమ్మ కన్న తండ్రివి నీవేరా...
ఘాతనను హరించిన ముద్దులగూర్క
పోగు పోయె నింక పడళింపరా.. జో.

బూచివాడు అందే పొంచివాడలే...
చూచి చూచి గోలెక్ వైచుకొనునులే
మురళి గానలోల ముద్దులగూర్క
పోగు పోయె నింక పడళింపరా.. జో.

తెలుగు దేశమున ప్రతి తల్లికి తనపుత్రునిలో బాలకృష్ణుడు కానించును. అందువలన నేమో ప్రజాంధ్యాల పాపయ్యా శాస్త్రీగారు తమ కరుణతో బాలుడు కల్లిక బాలకృష్ణునిలే కాని పింప, జగములే మోచే జగముత్రి అని ప్రవాసినారు. బాలకృష్ణులు తెలగు తల్లుల హృదయముల నిండియున్నారు. అయినను కృష్ణుడు మాత్రమే సర్వమ చిక్షవాడుగ, చిక్షవాడు మాత్రమే కానిపించును కాబోలు. గో దుగ్గిని మహారుచి సుకుమార నుందరాకాన. బోసినప్పులు, ముద్దు కూర్చు ఆకర్షించును. అట్లని ఆబోసినప్పులవాడు సామాన్యము కాకూడదు. వాడు పూర్వను హరించిన ముద్దులయ్య వంటివాడు కావలెను. పైక అన కూడదు కాని తల్లి హృదయములో ఆ మే పుత్రుడు కృష్ణుని కన్న గొప్పవాడు కావలె ననియే యుండు నేమో!! కనుక నే కృష్ణమూర్తి మేలిమి గుణాలు లన్నింటిని ఒకచో చేర్చి కేర్చి రిన పుత్రున కన్పయించును.

పాటల మధ్యమధ్య శిశువును శిశువుగనే మించును. ఈ వైష్ణవరూపులేదీ మాతృ హృదయము కలకాలము నిలువదేమో బూచివాడు చచ్చిమన్నా డని భయపెట్టును. అంతలోనే మరల 'మురళిగాన లోల! ముద్దులగూర్క! అని పొగడి పరవశించును. బాల కృష్ణుని తన శిశువులో మాచెడి ఆమాతృమూర్తి పుత్రవిషయమై కట్టెడి 'ఆకాసాధములు' జోలపాటలలో ద్యోతకమగును.

సుప్రసిద్ధమైన ఈ క్రందిపాట చూడదగినది.

జో అచ్యుతానంద జో జో ముకుందా!
లాలి పరమానంద రామ గోవిందా!
తొలుత బ్రహ్మాండము తొట్టెగానించి
నాలుగు వేదముల గొలుసు లమరించి
బలువైన ఘటిరాజు పొన్నుగానించి
చెలులు దోలికయందు చేర్చిరించి;
ఏజన్యో నోములే, నోచినానో
ఈసన్యో నాకు పుష్కలైనాన
ముల్లోకముల నేను ముహూర్తమూరా!
అడ్డాలలో నేడు కిడ్డలెనారా.

నిజమున కీపాదు పై విమర్శప్రాయమును
యన్న ఒక ప్రంగును వ్రాయుటయే
యగును. అయినను చూలవివరణ మాత్రము
చేయుదును.

మొదటి చరణమును పరిశీలింపుడు. 'జో
'అచ్యుతానంద జో జో ముకుందా! లాలిపా
మానంద రామ గోవింద! ఆమె స్మరించి
నది అచ్యుతానందుని ఇందురెండు మాట
లున్నవి. 1) అచ్యుతము, 2) ఆనందము,
పరబ్రహ్మమే అచ్యుతుడు. చ్యుతి అనగా,
సాశనము లేనిది. అచ్యుతుడు ఆనగా అది
మధ్యాంత రహితుడు. అట్టి అచ్యుతుడిచ్చు
ఆనంద మెట్టిది? అది అచ్యుతానందము.
అదియే బ్రహ్మాండము. భగవంతులు;
మహావలనుండి పాపములవరకు కోరుక
ఈ శాశ్వతానందమే. ఆ చూర్ణ
మూర్తిక ఈ అచ్యుత మహానామమునగా
లేదో కాని పెరిగి పెద్దవాడైన తిరువార
అబాలునిపై మాత్రము ఈనాడు ప్రభావ
ముందు నని నా ప్రగాఢ విశ్వాసము. ఈ
భావమును ఒక్క పర్యాయమే చెప్పటా
వారికి తనివి తీరదు. కనుక నే రెండవ చర
ణమున మల 'లాలిపరమానంద' యనుట
జరగినది. ఈ సామానందమే పై చెప్పిన
'అచ్యుతానందము. పేటి నిచ్చువాడు గోవిం
దుడు కనుక నే ఆ చరణము లాలిగోవిందా
అని పూర్తి చెయ్యడనది. పరమానంద
మన్నును గోవింద యన్నను ఒకటే, 'జో
ఆనగా భూమి. భూమిక ఆనందము నిచ్చు
వాడు గోవిందుడు. అనగ స్వర్గ జగత్తునకు

ఆనందమునకు మూలమైనవాడు. ఆనంద
పర్యవసాయి అయినవాడు కూడ ఆతడే,
అతడే అచ్యుతానందుడు, అతడే పరమా
నందుడు, అతడే గోవిందుడు, మూడు
మాటలును ఒకే అర్థము నిచ్చునట్టివి.

ఇక రెండవ చరణము మాతము
తొలుప బ్రహ్మాండము తొట్టెగానించి
నాలుగు వేదముల గొలుసు లమరించి
బలువైన ఘటిరాజు పొన్ను గానించి
చెలులు దోలికయందు చేర్చిరించి

పాండిక నిజము మెల్ల సాంకేతిక
కథలలో కూడినది. ఇది విజులకు తెలిసిన
విషయమే. ఉదాహరణమునకు విష్ణుమూర్తి
ప్రతిమ చెడుదు. ఆయన చేతిలోని గదా
పెక్కిములు, బలము పెక్కిములు. పద్మముగాన
నూచుకము. శంఖము, శాంతిసూచకము.
అట్టి విష్ణుమేనల కావలెను. అలాగనే
జ్ఞానసంతమయినాయు కావలెను. ఆయన
జ్ఞానముల ప్రయోజనము ప్రపంచమునకు
శాంతిని చేకూర్చునది కావలెను. ఇది
విష్ణువు మూర్తి యందలి సంకేతము. అటు
లనే ఈపాదులో ఈ గట్టి 'ఒకమూర్తి'
చిత్రణమును మన ఎదుట సుగమమన్నది.
బ్రహ్మాండమును తొట్టె గానించినది.
బ్రహ్మాండముకూడ ఇన్నోటి బ్రహ్మాండము
కాదుట ఆది. 'తొలుత బ్రహ్మాండము'
ఇదిట తొలుత యనగ కొన్ని వేల సంవ
త్సరములకు పూర్వపుదని అర్థము కాదు.
'అశ్వత్థ మయుల్కు చుహచ్చక్తి వ్యక్త
రూపము దాల్చిన తొలిగడయ ఆతొలుతి'.
ఈ సందర్భమున ఒక విషయము నుడుంకం
చుట అన్యాయము కాదని భావించును
అశ్వత్థుని శ్రీమన్నారాయణుని చిత్రము
మాడుదు. పాలనముద్రము, నానిపై శేష
తల్పము దానిపై నారాయణుండు ఆరని
సాధినుండ వెలుపడిన పద్మము, దానిపై,
అసీనుడైనబ్రహ్మ, వాని నాలు చేతులలో
వేదములు. ఇది మనకు కాన్పించెడి మన
మేధావులు చిత్రించిన నారాయణుని
సాంకేతిక రూపము. అని శేషుడు కాలము

నకు సంకేత మని, విజ్ఞుల అభిప్రాయము.
నారాయణుడు మూలతత్త్వము, ఆతనిలో
అశ్వత్థమయిన 'సహ' వ్యక్తమగుట
కావంధ మే కాలారంభము.

ఆతడు కాలము నధినించినాడు. అనగ
అశ్వత్థము తొలుత జ్ఞానరూపమున వెలు
పడిన దట. ఆయే పద్మము. అందలి
బ్రహ్మగు ఆయన చేతి యందలి వేద
ములు. ఈమూడు వస్తువులును జ్ఞానరూప
కములు. నానినుండ స్వప్రకృతియు
గూర్చు కట్టినది. ఆయే బ్రహ్మ స్పష్టిక
యనుట. ముక్తము పై అశ్వత్థ మయిన
'సహ' వ్యక్త రూపమును నాలుగు స్పష్టి
నీలి సాంకేతికముగ శేషశాయి రూప
మున చిత్రింపబడినది. ఈ తొలి చిత్రము.
అచిత్రమును గూర్చి సుమారు 100
సాంకేతిక చిత్రములు వెలువడినవి. అందుకట
ప్రకృతి గాన సుందరమిది.

పై కి పరిచిత 'తొలుతి బ్రహ్మాండము'
తొట్టెయైనది. అనగా అందడ ప్రకృతి
తొట్టెగా గూర్చుకట్టినది. ఆ తొట్టెను
నాలుగు మూలల నాలుగు గొలుసులు
గరించుచున్నవి. ఆగొలుసు లాధారము.
తొట్టె నిలచియున్నది. అది వేదముల నేడి
గొలుసులు. అనగా జ్ఞాన రూపకములు.
జ్ఞాన మధ్యరముగ ఈస్వర్గ ప్రకృతి నిలి
చినది. ఇనట జ్ఞాన మనగ పుష్పకముల
నుండి పరిగహించిన విషయ పరిజ్ఞానము
కము. పరబ్రహ్మ సంబంధమైన జ్ఞానము
లేక మోక్షజ్ఞాన మని అర్థము. పైకోటలో
ముదట చెప్పిన అచ్యుతానంద జ్ఞాన మని
భావము. పదప ఆ తొట్టెలో శేషుడు
పొచ్చుగ మగనా డట. 'శేష-పొన్నును
గూర్చి పైన వివరించినది. అందుశ్రీమన్నా
రాయ. మనినది ఆతల్లి యుక్కు శిశువు
పకళించినాడు. ఆయాత్రిమూర్తి అబ్రహ్మాం
డమునే 'ఊమిదున్నదట' ఎంత చక్కని
భావన.

ఇక మూడవ చరణము పూర్తిగ
శాశ్వతమైనట్టిది. మహా పతివ్రతి యగు

హరికథాపితామహుడే కాక - కవితావదూటివల్లభుడు కూడ

- భాషాప్రవీణ శ్రీ ఏ. శ్రీరామమూర్తి, ఎం.ఏ., బి.ఇడి.

హరికథా పితామహుడనగానే వెంటనే స్ఫురణపడచేసేది శ్రీమదబ్బాదాది భట్ట నారాయణదాసుగారు. 'అటపాటల మేటి', 'సంగీత సాహిత్య సార్వభౌమ', 'శృంగార సర్వజ్ఞ' మొదలగు బిరుదులు, గజారోహణ, బ్రహ్మరథాది ఘనసన్మానములు నంది ప్రశస్తి కెక్కిన మహానుభావుడు దాసుగారు. (1) అదిభట్ట బహుభాషాజ్ఞావిదుడు. సంగీత సాహిత్యవిశాగ దుడు. అనన్యసామాన్య ప్రతిభవంతుడు. ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే పరివతానుగ్రహ పాత్రులైన మహావ్యక్తి.

ఇంతటి మహానుభావినికి కేవలం హరికథా పితామహుడుగా మాత్రము కీర్తి మిగిలినది. అంకితము, హరికథలు, రచించి, గానంచేసి, యావద్దేశంలో హరికథకు విశిష్ట స్థానం కల్పించినందు కాయనను హరికథాపితామహుడనడం అత్యర్థం లేదు. కాని ఆయన రచించిన వివిధ సాహిత్య ప్రక్రియలలోని రచనలు చది

(14 వ పేజీ నిరువాయి)

అనఘామూదేవిని ప్రకృతి ప్రేమకు తలద్రోసి రలచే ప్రోత్సహించబడి, త్రివిధాగ్రుణ పరీక్షింపబడినట్లు, కాని అభింధ సాత్విక తన సాధించిన మర్యాద క్రిష్టిత సద్గతి మించినది త్వయను దేగిలట్టి, అట్టి స్థితి నొందిన బుద్ధివంతుడు 'అనఘాయ' ఒడిలో శిశువులై ఆడి రట ఆత్రిమూర్తులు. హరికథా పితామహుడు ఆత్మల పాడినటాల ఈ చరణము వాచ్యముగ వివరింపబడినది. ఏజన్యలో నేను ఏనోమలే నోచినానో ఈ జన్యలో నాకు (మిత్రు) లేనారు. ముగ్ధులముల నేలు ముమ్మూర్తులు అడ్డాలలో నేడు బిడ్డలైనారని అనందము.

(స శేషము)

విశే యీ మహాన నీషిని కవితా పితామహుడుగా కూడ భావించవచ్చు.

(2) నారాయణదాసుగారు హరికథ గేకాక, శ్రవ్య దృశ్య కావ్యములు, శతకములు, విమర్శలు, వ్యాసములు, అనువాదములు ము. సాహితీ ప్రక్రియలు సంస్కృతాంధ్రములలో రచించిరి.

దాసుగారు దృష్టిలో కవి సత్యనిష్ఠుడు. దయాగర్భ చిత్తుడు, కవి మతలుడునై యుండవలెను. అంతేకాక

'కవిత్వ కృత్యాని గూర్చి
కావ్య మేనెచ్చుచున్నది
న కి శిష్యులతో నడక
కార్యకారణమో స్తయోః'
(కర్పూరములు. పుట-49)

అని కవి వేదమూర్తియైన భగవంతుని వంటివాడని, కావ్యమతని సృష్టి యని నుడివి. అంకిత బాంధవునివలె ప్రతిభావంతుడైన కవి విష్ణుకుగా పరిగణింపబడుననియు, కావ్య మతని యంతరంగ శ్రీగంగా ననియు దాసుగారు యభిప్రాయులు.

దాసుగారి కవితప మృదయ మేగుగుఫ. ఆయన సహజ కవితాకాలి. సహజ కవిత్యమనగా

'నాగి క మ్మెచ్చునన్ వచ్చునెకకరశి
సాలపుగుగు కడుపులోని నూలువలెను
దబ్బుననీ దొర్లి పడుకొండదాగమొడ్కి
సహజకవిత బయల్పడి సన్నుతిగను.'
(కచ్ఛేపములు-పుట-49)

అని చెక్కని యుపమలతో తేటపరచిరి. ఆయన చెప్పినట్లే ఆయన కవితలో సహజత్వ ముట్టిపడుచుండును. కవిత్యములనోకగా చెప్పబట్టుండును. వీరిసారంగధర నాటకములో

చిలుకలపై జల జల బాటు నెలయేటి
నీటిపై లకు ముకి దాటు జూచి
నానాట నలవాటు బూని మెల్లనఁ జేర
వచ్చు బింకల కూర్మ పాటు జూచి,
మడుగుల బెటలాడి బెడిదపు బొడ్డుల
బొలిమించు నేనుగు పాటు జూచి
దువ్వి ముద్దుగొనుచు వొడ్డ పులుల తోడ
నాటాడు చెంచెలి నీటు జూచి
వర్ణనము సెయ్యుచున్ భూమివనము లందు
బంగళకంబుల పిట్టల పలుకులకును
స్వగము గట్టుచు తరులతాపం క్తులందు
పద్యములు వ్రాయు భిగ్గింబు పట్టు
నెపుడు?

అను నీ పద్యము వారి సహజకవితా శైలికి చక్కని యుదాహరణ.

నారాయణదాసుగారు బహుభాషాజ్ఞావిదుడు. సతీకాపురమును గురించి సంస్కృత పారశీకాంధ్ర భాషలలో వారు రచించిన యీ సీసపద్యము వారి బహుభాషా జ్ఞానవిదత్వమునకు తార్కాణము.

'భాజితే కుక్కురే శ్వర సూధవాలయా
స్యంనగ శృంభి సాధాంతరేణ
హస్తిమిషజ-వాల్మీకి మూనది
హీమస్తు సోషిట్ హీరసాల
రంభముల ర్జి-బాబాబహదుర్ని
చాటబి బ్రూల్ పెజంటురై వ్ర
చదువుల పుట్టిల్లు-చల్లగాలి స్వద
బల్లు బాగ డ్డలి వెల్లె శెల్లు
మీటి పంటల బెంక కల్మయెడలంకి
బెట్టుటో నిన్గొడావరీ యాప్తి నీజె
మర స్వజ వాల్లవాల్ మీర్జనాన
సతీకాపురం మస్త్రీ త్రివిష్టప మివ.
(మేలుబంతి - పుట 97)

అచ్చ తెను గంటే దాసుగారికి ఎనలేని ప్రేమ. వల్లమాలిన అభిమానం. అచ్చ తెనుగులో దాసుగారు 13 గ్రంథాలు

ప్రాసాద. 'అచ్చతెనుగు పలుకుబడి' అను పేర మంజరీ గ్నిహదలో అచ్చతెనుగు ప్రాసాదాన్ని వర్ణించారు. ఇక లఘు కృతి. 'తల్లి' అని లలితా సహస్ర నామ మునకు, ప్రతిపాదనానికి వివృతి. వెన్నుని వేయి వేల్చి వినకరి విష్ణు సహస్రనామము నకు వికరణాత్మక మైన అచ్చతెనుగు అను కాదము. ఇది ఒద్య ఘటితము. తెలుగు లాక్షణికులు చెప్పటయే తప్ప తెలుగు కవులెవరు ప్రయోగించని అర్థ సమస్తములలో దీనిని వ్రించి చాసుగారు తమ కవితా వైశిష్ట్యమును విశదపరచిరి. 'వేల్పు మాట' సులి పాల్గొని తేట తెనుగు పలుకు బడిలో పాటముగా చాటబడిన తత్వ గ్రంథము. దీని పీఠిక చివర 'ఇరువదే డంకలలో నెద్దియైన నొకయంకెను, దలంచుకొని, యీ వేల్పుమాట పాత్తములో నెద్దియైన యొక పెడ తెచ్చి మీదినుండి క్రింది వరకు లెక్కింపబడిన యిరువదేడు బంతులలో చాదలించిన యంకె గల బంతి చదువు కొన్నప్పుడు తానను కొనిన పని యేమగునో తప్పక తెలియగలదు.' అని ప్రాసాద. పో 'మక్కుబు' లో ఋగ్వేద మునందలి ఎన్నిక చేయబడిన 377 ఋక్కులకు పీఠిక వ్రాసిన కమ వగు నట్లు స్మరింపవలె. పీఠిక చచ్చతెనుగు పద్యములందను పాదము కూడ చేసిరి. దీనికి ఋక్సంగ్రహ'మని పేరు. 'మిమ్ము మిమ్ము' అనునది ఆయుర్వేదమునకు సంబంధించిన పరమాద్భుత మైనపరిశోధన. ఇది చాసుగారి వైద్య విశారదత్వమును తెలిపే గ్రంథము. 'నూలుగంటి' ప్రసన్న గద్య లో వర్ణకూర్చిన నీతికథల నిధి. 'వ్యాస కథము' చాసుగారి ఆలోచనా శీలత్వము, అంతర్దృష్టత, ఊహాశీలము, వైమర్శక

దృక్పథములను తెలియజేయు భాషా సానస్వత విషయ సమీక్ష. 'నీచు పలుకు వహి' అనునొక అపూర్వ నిఘంటువును గూడ రచించారు. ఇందులో తమకు మాతృభాష కుందున్న ముఖారిము, ప్రభుత్వమును చాసుగారు నిరూపించిరి. తెలుగు భాషయొక్క స్వభావము, సంస్కృతముతో వానికి గల భేదసాదృశ్యములు, సంస్కృత శబ్దముల వలె కన్పట్టు తెనుగు నుడువులు, మొదలగు విషయము తెన్నియో బహుదాహరిణలలో నిండు నిరూపించబడినవి.

'నాటసారి', 'మేలుబంతి', 'పారకమ్' పీఠిక వ్రించిన 'ప్రబంధములు' పీఠికలో 'నాటసారి'ని చాసుగారు తనప్రేమ పచ్చిసు వయసులో (21 సంవయసులో) తీర్చిదిద్దిరి. ఇది నిగూఢాంశ కావ్యము. 'మేలు బంతి' చాటు ప్రబంధము. 'తారకమ్' చాసుగారి గీర్వాణ స్థాయిని తెలియజేయు ప్రౌఢ ప్రబంధము.

చాసుగారు సుమారేడు శతకములు రచించిరి. ఇందులో కాశీశతకము, చంద శతకము. అను నీ రెండును సంస్కృతిక శతకములు, 'కంచళితానంద మాలకంద ముకుందా' అను ముకుటములో ముకుంద శతకము, సతతము సంతస మునంగు సత్యవ్రతికన్ అనుమకుటములో సత్యవ్రతి శతకము, 'రెండు ప్రాగుడుతిండి మెట్టందు వేల్పు' అను మకుటముతో నీస పద్యములలో 'వేల్పువంద' 'సూర్యనారాయణ' అను మకుటముతో సూర్యనారాయణ శతకము పుష్పమంజరు శివశతకము రచించిరి.

దంభపురి ప్రహసనము, సారంగధర నాటకమును రచించి చాసు గారు తమ దృశ్యకావ్యాభివృద్ధిత్వమును వెల్లడించిరి.

'గద్యం కఠినాం నికషం వదన్తి' అను నాగోష్ఠికి డీటుగా చాసుగారు గద్యలో 'జగజ్జ్యోతి' అను గ్రంథమును రచించిరి. ఇది సాంఘిక నామధేయమైన గ్రంథ రాజము. ఇది ఆధ్యాత్మిక విజ్ఞాన వ్యాస సంఘము. దీనిని చదివిన 'జగజ్జ్యోతి'ని దర్శింపవచ్చు.

'నాశీం భజత గీర్వాణీం' అనుకొన్న శ్రీ ఆది భట్ల సంస్కృతిములో 'తారక మును' ప్రబంధమును, గండు శతకములను 'చిర పిత నాగ నవని కుసుమ మంజరీ' అను సంగీత కావ్య గ్రంథమును, పుష్పమంజరీకము మొదలగు గద్యలు, చేసి గీర్వాణములో మేలి కవి ముని యని సంచుకొన్నాడు.

'సూర్యనారాయణ' చాసుగారు 'నామోటుక' అను పేరితన స్వీయ చిత్రము కూడా వ్రాసుకొన్నారు. ఈ గ్రంథము 'చాసు గారి సాహిత్య, సంగీత వ్యక్తిత్వములకు, దర్పణము వంటిది.

మొత్తము మీద చాసుగారు అర్థశత మునకు పైగా గద్యలు చేసిరి. ఇందులో హరికథలు, హరికథలు, శతకములు, ప్రబంధములు, గూపకములు, అనుపాద ములు, గద్యలు, నిఘంటువు, పరిశోధనలు మొదలగు వివిధ సాహితీ ప్రక్రియలు గలవు. ఈ ములంకములను చదివిన కేవలము 'హరికథా విజ్ఞానము'గానే కాదు, కవితా వహిని వల్లభుడు కూడ' అని అంటే అతి శయోక్తి కాదని ఏస్తుంది.

* స్వీకారము *

రాసకీడ. గీతా భిక్షువందన, 1247 గాంధీపురం - 1, రాజమండ్రి - 3, వారు ప్రచురించిన సరళవచనము. 1^వ దెమ్మి పైబ 24 పుటల గ్రంథము. అమూల్యము.

యమ నియమాది యోగమహి

తాత్పర్యమున ముసీంద్రులున్ విరో

ధమునఁ దలంచ చైద్య వసు

ధావర ముఖ్యస్పృహల్ ఫణేంద్రభో

గములన నొప్పు బాహువులు

గల్గిన నిన్ను భజించు గోపికల్

క్రమమున నేమునున్ సరియ

కామ భవత్కృప కంబు జోదరా !

సమాలోచన 3,4,5,6,7,8 వార్షిక సంపుటముల వెల వరుసగా 20, 20, 12, 15, 15,15 రు.లు ఎం. ఓ.

చేసినవారికి ఖర్చులు మేమే భరించి రిజిష్టర్లు పోస్టులో పంపగలము. వి. పి. పద్ధతి లేదు.

- సంపాదకుడు.

అడ్రసు :—

సంపాదకుడు: విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

రిటైర్డ్ తెలుగు లెక్చరరు, వి. టి. కె. కాలేజి,

6-4-24, ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజ నగర్),

రాజమండ్రి-1.

